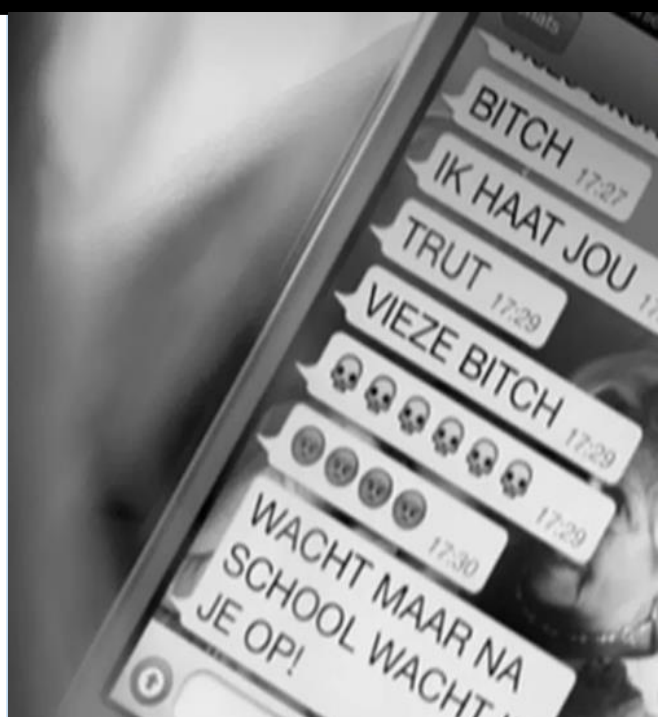


Cyberpesten, de modernisering van het straatpesten

De begeleiding van pestgedrag op social media



Naam	Veronique Ketelaars
Studentnummer	2639319
PCN-nummer	328951
Klas	4V04J
Onderwijsinstelling	Fontys Hogescholen
Titel opleiding	Bachelor of Social Studies
Leerjaar	2017-2018 Periode 4 VT
Opleidingsprofiel	JZW Jeugdzorgwerker
Progresscode	78V4J-AFOZ
Afstudeerbegeleiding	De heer Koen van Zeeland De heer Nard Brulot
Datum	17 augustus 2018

Samenvatting

In dit onderzoeksrapport wordt besproken hoe het grensoverschrijdend gedrag cyberpesten invloed heeft op de levensfase van jongeren in de leeftijdscategorie van 12 tot en met 17 jaar oud. Het grensoverschrijdend gedrag ontstaat voor een groot deel door groepsdruk. Jongeren doen er alles aan om erbij te horen, omdat dit tegenwoordig belangrijker is dan populair zijn. Op het voortgezet onderwijs is het belangrijk om vriendschappen te creëren en behouden. In de puberteit kunnen vriendschappen hecht zijn doordat het lichaam verandert en onzekerheden opspelen. Vriendschappen zorgen ervoor dat de onzekerheden een stuk worden weggenomen, omdat vrienden precies hetzelfde doormaken als de jongere zelf (Duits & de Bruyckere, 2013).

Pestgedrag is tegenwoordig zichtbaarder doordat jongeren via de digitale weg van social media elkaar kleineren (Veenstra, Kerstens & Stol, 2009). Jongeren zien pesten niet als iets negatiefs: het wordt niet gezien als een doelgerichte actie om de ander te kwetsen, maar als spel. Hierdoor is het onduidelijk wanneer een opmerking als grappig of kwetsend beoordeeld kan worden (Duits & de Bruyckere, 2013).

Maar op welke manier wordt pestgedrag begeleid binnen de leefomgeving van de jongeren? Verschillende actoren proberen de negatieve gevolgen van cyberpesten tegen te gaan. Om dit te kunnen waarborgen is een duidelijke aanpak nodig. Echter, in de huidige maatschappij is het moeilijk om pestgedrag tijdig te signaleren en aan te pakken. Om de begeleiding van cyberpesten te kunnen verbeteren, is het noodzakelijk dat actie tegen het pestgedrag wordt verbeterd.

Het doel van dit onderzoek is om te achterhalen welke manier van begeleiding tot nu toe is ingezet om het pestgedrag onder de jongeren te verminderen en hoe dit verbeterd kan worden. Hiervoor is de volgende onderzoeksvraag opgesteld: ‘Welke potentiële factoren zorgen voor cyberpesten onder jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar en hoe kan de sociaal agoog binnen instelling X en schoolinstelling Y begeleiding bieden om het pestgedrag te verminderen?’.

Om een antwoord te kunnen geven op bovenstaande onderzoeksvraag is een onderzoek uitgevoerd waarvoor respondenten zijn benaderd voor verscheidene dataverzameling. Respondenten zijn verdeeld in twee populaties, namelijk respondenten vanuit de visie van de jongeren zelf en respondenten vanuit de visie van de professionals. Deze twee onderzoekspopulaties hebben beide een andere kijk weergegeven op het bovengenoemde probleem. Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat de actoren in de leefomgeving van de jongeren dienen samen te werken om het probleem aan te pakken. Jongeren, ouders, familieleden, vrienden, docenten en sociaal werkers dienen meer betrokkenheid te tonen bij het maatschappelijke probleem.

Op basis hiervan wordt aanbevolen om gezamenlijk één richtlijn op te stellen voor de problematiek cyberpesten. Deze richtlijn heeft betrekking tot het melden van het pestgedrag door de jongeren, de betrokkenheid van ouders, professionals en ketenpartners en de strafbaarheid van cyberpesten. Eventueel vervolgonderzoek naar de problematiek zou zich kunnen richten op welke aanpak daadwerkelijk in te zetten is voor het maatschappelijke probleem cyberpesten.

Voorwoord

Voor u ligt de scriptie ‘Cyberpesten, de modernisering van het straatpesten: de begeleiding van pestgedrag op social media’. Het onderzoek voor deze scriptie naar de begeleiding van pestgedrag op social media is uitgevoerd bij een middelgrote gemeente in Nederland. Deze scriptie is geschreven in het kader van mijn afstuderen aan de opleiding Sociale Studies aan de Fontys Hogeschool te Eindhoven en in opdracht van stageorganisatie X. Het onderzoek is gestart in februari 2018 en is afgerond in augustus 2018.

In samenwerking met mijn stagebegeleider, Sanne Hermans, is de onderzoeksvraag naar voren gekomen. Tijdens dit onderzoek heeft mijn stagebegeleider altijd voor mij klaar gestaan. Daarnaast heb ik tijdens de uitvoering van mijn onderzoek veel hulp en feedback verkregen van mijn afstudeerbegeleiders vanuit Fontys Hogescholen.

Bij deze wil ik graag mijn begeleiders bedanken voor de prettige begeleiding en ondersteuning tijdens de uitvoering van mijn onderzoek. Daarnaast wil ik mijn medestudenten bedanken voor hun ondersteuning en advies wanneer het einde even niet meer in zicht leek te zijn. Als laatste wil ik alle respondenten bedanken die mee hebben gewerkt aan dit onderzoek. Zonder hun medewerking had ik mijn onderzoek niet kunnen afronden. In privésfeer wil ik mijn familie en vrienden bedanken voor de morele steun tijdens het schrijfproces. Zij hebben mij gemotiveerd om het beste in mij naar boven te halen en dit weer te geven in mijn onderzoek.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	1
Voorwoord	2
Inleiding	4
Hoofdstuk 1: Context en probleemschets.....	6
1.1 Probleemanalyse	6
1.2 Probleemstelling (+ verificatie)	11
1.3 Onderzoeksdoelstelling	12
1.4 Hoofdvraag en deelvragen	12
1.5 Begripsafbakening	12
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader	14
Hoofdstuk 3: Methodologie	19
3.1 Onderzoekspopulatie en steekproef	19
3.2 Dataverzamelmethode.....	21
3.3 Meetinstrument	22
3.4 Data-analyse	24
Hoofdstuk 4: Resultaten	26
4.1 Resultaatverwerking deelvraag I	26
4.2 Resultaatverwerking deelvraag II	30
4.3 Resultaatverwerking deelvraag III.....	33
Hoofdstuk 5: Conclusie en aanbevelingen	37
5.1 Beantwoording deelvragen	37
5.2 Beantwoording onderzoeksvraag.....	38
5.3 Aanbevelingen	39
Hoofdstuk 6: Discussie	41
6.1 Betekenis en bruikbaarheid.....	41
6.2 Sterkte- en zwakteanalyse.....	43
Literatuurlijst.....	45
Bijlage 1 Topiclijsten.....	48
Bijlage 2 Toestemmingsformulier	50
Bijlage 3 Codeboom resultaatverwerking professionals	51
Bijlage 4 Codeboom resultaatverwerking jongeren	52

Inleiding

‘Vroeger was het alleen op school of alleen in het speeltuintje waar je kwam. Nu is het de hele dag door.’

Een quote uit een van de interviews van dit onderzoek met een van de jongerenwerkers binnen instelling X, wat aangeeft dat pesten een wereldwijd actueel probleem is dat zich al jaren afspeelt. Of het pestgedrag op het schoolplein, in de speeltuin of bij de sportvereniging plaatsvindt, maakt voor de dader niets uit. Door de jaren heen zijn verschillende handvaten geboden om pestgedrag aan te pakken. Verschillende methodieken werden ingezet om het pestgedrag te reduceren. Denk hierbij aan het aanspreken van de dader, het in bescherming nemen van de slachtoffers en omstanders aanspreken op hun verantwoordelijkheid. Echter bleek dit niet altijd even werkzaam te zijn, omdat macht en status een grote rol spelen in de context van de dader (Nederlands Jeugdinstituut, 2015).

Ondanks de verschillende methodieken die worden ingezet voor het reguliere pesten, blijft de juiste aanpak voor het pestgedrag nog enigszins onduidelijk. Dit komt doordat pesten niet eenduidig is. Er zijn verschillende vormen van pesten en elke vorm vraagt weer voor een andere aanpak. Wat bijvoorbeeld voor de ene individu geldt, werkt bijvoorbeeld niet voor een ander. Zoals eerder benoemd is pesten iets wat zich al jaren afspeelt, maar het lijkt erop dat het door de jaren heen steeds meer andere vormen aan begint te nemen. De laatste jaren is cyberpesten boven water komen drijven (Duits & Bruyckere, 2013). Dit onderzoeksrapport achterhaalt in welk stadium en op welke manier cyberpesten aanbreekt en hoe de sociaal agoog het pestgedrag kan begeleiden en voorkomen.

Het fenomeen pesten is met de tijd geëvolueerd. Met de komst van het internet en social media zijn er nieuwe verschijningsvormen van pestgedrag ontstaan. Vroeger stopte het pestgedrag aan de schoolpoort, terwijl vandaag de dag iedereen op elk moment en overal slachtoffer kan worden (Van Damme, Pauwels & van Gampelaere, 2013). Het huidige pestgedrag via social media wordt cyberpesten genoemd: cyberpesten is harder en agressiever dan het ‘gewone’ straatpesten (Veenstra, Kerstens & Stol, 2009). De uitdaging bij cyberpesten is nog complexer, aangezien cyberpesten jongeren de kans geeft om een ander te kleineren via social media; onder cyberpesten wordt verstaan dat jongeren anoniem kwetsende berichten over of naar een ander sturen, beeldmateriaal verspreiden, privégegevens van de ander misbruiken en dreigmails versturen (Van Ouytsel, Vandebosch, Walrave & Ponnet, 2014).

Zo is er onder andere ook ter sprake gekomen in een zorgoverleg binnen schoolinstelling Y, dat de school te weinig handvaten had om het cyberpesten binnen de school aan te pakken. Het aantal meldingen van leerlingen dat last had van cyberpesten groeide en de school was opzoek naar een passende oplossing, buiten de al eerder ingezette preventieve middelen zoals voorlichtingen en individuele gesprekken. Binnen dezelfde gemeente is het jongerenwerk van instelling X actief binnen deze school. Zij werden benaderd om naar een passende oplossing te zoeken voor de jongeren die lastig gevallen worden via social media apps met bijvoorbeeld foto's uit het verleden en ontstellende scheldwoorden. Het jongerenwerk deelde deze zorgen aangezien een deel van de scholieren ook de jongerencentra bezoeken van instelling X. Beide instellingen waren opzoek naar handvaten om het cyberpesten tegen te gaan en het op een constructieve en effectieve wijze aan te pakken.

Dit onderzoek is een eerste stap om te achterhalen welke potentiële factoren bijdragen aan pestgedrag en op welke manier professionals hierbij de juiste begeleiding kunnen bieden voor specifiek instelling X en schoolinstelling Y. Vanuit deze hoofdvraag is de volgende onderzoeksvraag naar voren gekomen:

‘Welke potentiële factoren zorgen voor cyberpesten onder jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar en hoe kan de sociaal agoog binnen instelling X en schoolinstelling Y begeleiding bieden om het pestgedrag te verminderen?’.

Het gehele onderzoeksrapport biedt verstrekkende informatie over de problematiek cyberpesten, wat in verschillende hoofdstukken wordt onderscheiden. In het eerste hoofdstuk wordt de probleemanalyse beschreven. Hierin wordt de problematiek cyberpesten op macroniveau, mesoniveau en microniveau beschreven. Aan de hand van de problematiek op de verschillende niveaus zullen vervolgens de probleemstelling, onderzoeksdoelstelling, hoofdvraag en bijbehorende deelvragen en de begripsafbakening behandeld worden. Het tweede hoofdstuk bestaat uit het theoretisch kader: een literatuuronderzoek naar cyberpesten. Vervolgens wordt in het derde hoofdstuk de methodologische keuzes van het onderzoek verantwoord. De methodologie geeft weer welke populaties, steekproeftrekking, validiteit, meetinstrumenten en analyse zijn behandeld. In hoofdstuk vier worden de resultaten behandeld die naar voren zijn gekomen tijdens de interviews met de verschillende onderzoekspopulaties. De antwoorden van de respondenten worden teruggekoppeld aan de eerder benoemde theorie. Naast de resultaten worden de antwoorden op de drie deelvragen weergegeven. Daarna zal in hoofdstuk vijf antwoord gegeven worden op de hoofdvraag van het onderzoek. De conclusie wordt duidelijk beschreven en vanuit daar worden aanbevelingen omschreven. Tot slot wordt in hoofdstuk zes de discussie beschreven. Overeenkomsten en verschillen vanuit de probleemanalyse en de conclusie worden met elkaar vergeleken om te achterhalen wat het onderzoek heeft opgeleverd. Naast de discussie komen ook de sterktes en zwaktes van het onderzoek naar voren in de sterkte- en zwakteanalyse.

Achterin het onderzoek bevinden zich de bijlagen, waaronder de literatuurlijst waar de gebruikte wetenschappelijke literatuur wordt weergegeven, uitgewerkt volgens de APA-richtlijnen. In de bijlage zijn ook de topiclijsten, een blanco toestemmingsformulier voor deelname aan het interview en de codebomen met de resultaten van de dataverzameling opgenomen.

Hoofdstuk 1: Context en probleemschets

In hoofdstuk een wordt het desbetreffende probleem uitgewerkt. In paragraaf 1.1 wordt op macro-, meso- en microniveau de probleemanalyse beschreven. Als volgt wordt in paragraaf 1.2 de probleemstelling geformuleerd. In paragraaf 1.3 wordt de onderzoeksdoelstelling vastgelegd. Vervolgens worden de hoofdvraag en de deelvragen van het onderzoek geformuleerd in paragraaf 1.4. Als laatste wordt in paragraaf 1.5 de begripsafbakening beschreven.

1.1 Probleemanalyse

Social media, een begrip die wij niet meer weg kunnen denken onder de samenleving. Volgens Walrave en van Ouytsel (2014) is social media een technologische toepassing die personen de mogelijkheid biedt om inhoud te creëren en te delen (Walrave & van Ouytsel, 2014). Ook jongeren maken veel gebruik van social media om contact te houden met vrienden. Hedendaags presenteren jongeren zich via social media, via hun online profiel. Hierop delen zij hun dagelijkse ervaringen en kunnen zij tijdens moeilijke levensgebeurtenissen steun ontvangen. Via social media zijn jongeren continu in verbinding met anderen (Walrave & van Ouytsel, 2014). Doordat ze continu in contact staan met elkaar, gaan jongeren niet meer online, ze zijn online. Zo worden gesprekken die op school gevoerd worden, thuis voortgezet. Je kan nu altijd de leuke momenten delen met vrienden. Zodoende dus ook de minder leuke momenten. Denk bijvoorbeeld aan pesten. Doordat het normaal is om ook via de social media te communiceren over allerhande zaken, maken jongeren geen onderscheid tussen online en offline pesten. Net als bij 'normaal' pesten gaat het bij cyberpesten om schelden, roddelen en buitensluiten. Het gebeurt ook op andere manieren zoals het hacken van accounts, nare berichten plaatsen uit naam van een ander of bijvoorbeeld het ongevraagd online verspreiden van bewerkte foto's of filmpjes. Zowel op de basisschool als op de middelbare school krijgen leerlingen hiermee te maken. Pestgedrag is tegenwoordig zichtbaarder doordat jongeren via de digitale weg elkaar kleineren. Dit wordt ook wel online pesten of cyberpesten genoemd. Het verschil met normaal pesten is dat cyberpesten harder en agressiever dan het 'gewone' straatpesten is (Veenstra, Kerstens & Stol, 2009). Daar waar straatpesten thuis ophield, gaat het cyberpesten door aangezien jongeren altijd met elkaar in contact staan via social media. Cyberpesten komt voor in directe en indirecte vorm. Direct cyberpesten wil zeggen dat een slachtoffer van pesten onmiddellijk betrokken is bij de desbetreffende pesterijen. Hierbij kan gedacht worden aan herhaaldelijk uitschelden van het slachtoffer. Indirect cyberpesten wil zeggen dat er op een kwaadaardige manier wordt geroddeld over het slachtoffer of dat het slachtoffer publiekelijk wordt vernederd. Ook kunnen de daders zich als het slachtoffer voordoen en hierdoor de naam van het slachtoffer schaden (Veenstra et al., 2009).

Om een beter beeld te vormen rondom cyberpesten, volgt nu een analyse op drie niveaus, namelijk wat het maatschappelijk met zich meebrengt (macro), welke invloeden het heeft op de omgeving (meso) en rondom de jongeren zelf (micro).

Probleemanalyse op macroniveau

In de huidige samenleving wordt cyberpesten een steeds groter probleem. De toenemende digitalisering zorgt ervoor dat er meerdere manieren om te pesten ontstaan. Een voorbeeld is dat er steeds meer online applicaties

komen om te kunnen communiceren of data te versturen. Over het algemeen zijn jongeren sneller ‘up-to-date’ als het gaat om deze nieuwe applicaties, dan hun ouders of docenten. Door de continue verandering van het middel en dus ook het pestgedrag, is het lastig om cyberpesten aan te pakken. Op scholen neemt pesten toe (Tankink, 2013). De percentages van cyberpesten verschillen in nationale en internationale literatuur. Uit onderzoek blijkt dat 47,6 procent van de slachtoffers van cyberpesten wordt lastiggevallen op hun eigen school. Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek werd in de leeftijdscategorie van 15 tot en met 18 jaar oud maar liefst 10,3 procent geconfronteerd met cyberpesten (Van Ouytsel, Vandebosch, Walrave & Ponnet, 2014). Bij de confrontatie met de verschillende soorten van cyberpesten heeft 4,4 procent van de respondenten te maken met laster, 2,1 procent met stalken, 1 procent met chantage en bedreiging en 3,3 procent met overig treiter- en pestgedrag (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2013).

Er zijn in de afgelopen jaren verschillende interventies ontwikkeld specifiek gericht op cyberpesten. Volgens het Nederlands Jeugdinstituut hebben de interventies individueel geen succes, maar zijn deze pas succesvol als meerdere elementen met elkaar gecombineerd worden. Hierbij kan gedacht worden aan duidelijke regels, posters, informatiesessies voor onder andere sociaal werkers en ouders en klassessies. De interventie dient langdurig in een periode van meerdere maanden plaats te vinden voor een positief resultaat. Deze interventies hebben effect op één van de elementen, maar geven nog niet duidelijk weer welke aanpak verklaard hoe cyberpesten aangepakt dient te worden (Van Ouytsel et al., 2014).

De moeilijkheid zit met name in het voorgaande dat een interventie door meerdere elementen moet gedragen worden voor een langere periode. Onderstaand volgen enkele interventies die ontwikkeld zijn om het pesten tegen te gaan, maar waaruit ook weer blijkt dat er nog geen effectieve wijze is om cyberpesten aan te pakken.

‘Bullying Prevention Program’

Olweus (1978) heeft het ‘Bullying Prevention Program’, het schoolbrede antipestprogramma, uitgevonden. Het programma is erop gericht dat leerlingen in de leeftijd van zes tot en met vijftien jaar onderlinge relaties op basisscholen en middelbare scholen leren te verbeteren. Het doel van het programma is de hervorming van de school, zodat mogelijkheden voor pestgedrag afnemen. Via het Bullying Prevention Program zullen alle omstanders als leerlingen, docenten en ouders betrokken worden bij het antipestprogramma. Het programma richt zich op het schoolniveau, groepsniveau en individueel niveau. Uit dit onderzoek blijkt dat zelfs het bekendste antipestprogramma niet bij iedere schoolinstelling succes boekt omdat de elementen niet op elke school hetzelfde zijn (van Rooijen-Mutsaers et al., 2015). Tot nu toe is er nog geen nationaal beleid om cyberpesten tegen te gaan (Tankink, 2013).

Interventie ‘It’s up to you’

Naast bovenstaande interventie heeft het Nederlands Jeugdinstituut de interventie ‘It’s up to you’ ontwikkeld. It’s up to you is een interventie speciaal ontwikkeld voor het voortgezet onderwijs. Door middel van een interactieve film en een klassikale discussie zullen de jongeren informatie krijgen over verschillende situaties van cyberpesten. Vervolgens maken de leerlingen samen met de docent groepsafspraken waarin wordt aangegeven welk gedrag op internet door de klas geaccepteerd wordt en welk gedrag wordt afgekeurd. Het

onderzoek wordt erkend door de deelcommissie jeugdgezondheidszorg, preventie en gezondheidsbevordering, maar er is volgens het Nederlands Jeugdinstituut (2014) tot op heden nog geen onderzoek gedaan naar de positieve effecten van de gehele interventie (Nederland Jeugdinstituut, 2014).

Sociale vaardigheids- en assertiviteitstrainingen

Naast de antipestprogramma's en interventies is er ook gekeken naar sociale vaardigheid- en assertiviteitstraining. Het is de bedoeling dat de jongeren door middel van deze training leren om op een niet-agressieve, maar ook op een niet-passieve manier te reageren op het pest gedrag. De training heeft een positieve invloed op de emotionele en sociale vaardigheden van de jongeren, maar er is tot nu toe nog weinig empirisch bewijs verzameld dat de training een positief effect heeft op de reactie van het pestgedrag (van Rooijen-Mutsaers et al., 2015).

Probleemanalyse op mesoniveau

Scholen staan bekend om hun maatschappelijke functie en werken samen met instellingen om te zorgen voor een pedagogische leeromgeving. Deze maatschappelijke functie dient er onder andere voor te zorgen dat cyberpesten een halt toe wordt geroepen. Echter is het moeilijk om te leren omgaan met cyberpesten, vooral omdat het niet altijd te zien is als iemand wordt gepest. Daarnaast zijn scholen nog niet wettelijk verplicht om het probleem cyberpesten aan te pakken. Scholen, leraren en sociaal werkers staan volgens onderzoek op de laatste plaats waaraan wordt verteld dat er wordt gecyberpest. Hierdoor wordt het moeilijk om voor verandering te zorgen als er geen vroegtijdige signalering plaatsvindt. Daarbij komt ook kijken dat het inlichten van een van deze sociaal werkers kan leiden tot verergering van het pestgedrag voor het slachtoffer (Tankink, 2013). Kester (2017) stelt dat cyberpesten de leeromgeving kan verstoren, wat de schoolwerkzaamheden, veiligheid en leeropbrengsten benadeelt.

Een lokaal recentelijk voorbeeld is voorgevallen bij schoolinstelling Y, die kampt met boze ouders die na een weekend op de stoep staan met het probleem dat de jongeren in het weekend ruzie hebben gehad via social media, waarbij een van de twee de ander heeft gekleineerd en bedreigd. Ouders willen dat de schoolinstelling dit probleem oplost, terwijl zij zelf verantwoordelijk zijn over wat er in het weekend bij de jongeren speelt (Persoonlijke communicatie, 07-03-2018). Specifiek wil schoolinstelling Y een oplossing bieden tegen het verkeerd gebruik van social media en cyberpesten, maar kan op het moment geen actie ondernemen door onwetendheid; de school mist handvaten en kennis om het probleem integraal op te pakken. Dit is voortgekomen uit een maandelijks multidisciplinair overleg, waar de school in overleg gaat met de politie, de gemeente, instelling Z en de jongerenwerkers van instelling X. De integrale aanpak van jeugdproblematiek staat binnen het jongerenwerk centraal (Margry, 2011). In het multidisciplinair overleg worden onderwerpen besproken waarbij iedere instelling informatie aan elkaar voorlegt en waarbij zij samen strategieën bedenken om eventuele problemen aan te pakken waaronder cyberpesten. Opgevallen is dat er nog geen beleid op cyberpesten is, terwijl het onderwerp regelmatig voorkomt bij instelling X en schoolinstelling Y.

Instelling X en schoolinstelling Y zien de problematiek terugkomen in de leefwereld en schoolwereld van de jongeren, maar kunnen hier niet op inspelen door een tekort aan informatie over en aanpak van de problematiek.

Er is op dit moment geen werkend beleid tegen cyberpesten en het verdere gebruik van social media. Het probleem waar bij beide instellingen tegenaan gelopen wordt, is dat de kennis over de mogelijkheden en nadelen van de huidige technologieën ontbreekt. Het is belangrijk dat scholen en organisaties die in aanraking komen met nieuwe technologieën op de hoogte zijn van de verschillende vormen van cyberpesten. Er zullen strategieën ontwikkeld moeten worden om ervoor te zorgen dat, op het gebied van cyberpesten, de veiligheid van de leerlingen gewaarborgd moet worden (Tankink, 2013). Dit onderzoek is een eerste stap om te kijken welke (f)actoren een rol spelen om beide instellingen te voorzien van de behoevende informatie.

Probleemanalyse op microniveau

In dit onderzoek staan de jongeren centraal, specifiek jongeren in de leeftijdscategorie van 12 tot en met 17 jaar oud die gepest worden. In Nederland wonen in de leeftijdscategorie van 12 tot en met 17 jaar oud ongeveer anderhalf miljoen jongeren. Deze jongeren zijn onder te verdelen in drie hoofbeelden die in de westerse samenleving te onderscheiden zijn: de onbekommerde jongere, de moeilijke jongere en de onbeheerste en ongeremde jongere. In dit onderzoek wordt de aandacht gericht op de moeilijke jongere; de moeilijke jongere wordt ook met de term puber in een adem genoemd. De jongere is op zoek naar de eigen identiteit en biedt weerstand tegen de volwassenheid. De jongere gaat voortdurend met ouders en opvoeders in discussie (Hermes, Naber & Dieleman, 2012).

Jongeren in de leeftijdscategorie van 12 tot en met 17 jaar oud bezoeken wekelijks de twee jongerencentra van instelling X. De omgang tussen de jongeren komt voort uit de contacten die zij op school hebben gelegd. Deze jongeren bezoeken het jongerencentra voor hun sociale contacten, maar ook om over hun eventuele problemen met sociaal werkers te praten. Uit observaties komt naar voren dat onzekerheid een grote rol speelt in het leven van de jongeren. Jongens camoufleren hun onzekerheid door stoer gedrag te vertonen, terwijl meiden de onzekerheid maar gedeeltelijk weten te verbergen. Deze onzekerheid zorgt ervoor dat zij sneller slachtoffer zijn van pestgedrag op school en in hun vrije tijd. Westendorp (2008) stelt dat sommige jongeren meer kans hebben om gepest te worden. Dit kan samenhangen met het uiterlijk, maar het meest voorkomende is de samenhang met het uiten van hun gedrag en gevoelens. Jongeren die niet voor zichzelf opkomen, worden eerder door de dader uitgekozen als slachtoffer van het pestgedrag (Westendorp, 2008).

De jongeren bevinden zich in de leeftijdscategorie waar identiteitsvorming bij komt kijken. De jongeren zijn op zoek naar wie zij zelf zijn in relatie tot de sociale context en de sociale omgeving (Delfos, 2013). Cyberpesten heeft een negatieve impact die invloed heeft op het emotioneel en psychologisch welbevinden, de leerresultaten en relaties van jongeren (Kester, 2017). Uit onderzoek blijkt dat slachtoffers van cyberpesten zich kenmerken met een laag zelfbeeld, negatief gedrag, negatieve emoties, wantrouwen jegens anderen, depressie, zelfmoordgedachten en in het ergste geval zelfmoordpogingen (Van Ouytsel et al., 2014). Een laag zelfbeeld wat als kenmerk voor het slachtoffer van cyberpesten staat, heeft gevolgen voor het latere leven van de jongere. Een positief zelfbeeld leidt tot een betere prestatie, een betere omgang met stress en tegenslagen en een betere ervaring van geluk. Een negatief zelfbeeld leidt tot een mindere fysieke en mentale gezondheid (Van Welie, 2014). Dit wordt ook weergegeven in de schoolresultaten van de slachtoffers; de slachtoffers vertonen

spijbelgedrag, hebben angst om naar school te gaan, hebben concentratieproblemen op school en hun schoolresultaten gaan achteruit (Van Ouytsel et al., 2014).

Dit onderzoek is gericht op cyberpesten dat voorkomt bij het vrouwelijke geslacht, omdat bij instelling X en schoolinstelling Y het probleem voorkomt bij de vrouwelijke bezoekers. Meiden kampen in het algemeen meer met emotionele problemen dan jongens, waardoor zij eerder ‘verwarrende gevoelens’ ervaren in de zoektocht naar de eigen identiteit. Bij de normale identiteitsvorming horen symptomen van neerslachtigheid en angst, met nadruk op de wisselende vormen van neerslachtigheid. Deze neerslachtige gevoelens kunnen door de jongeren op vier manieren worden geuit: emotioneel, motivationeel, cognitief en fysiek. Bij een emotionele uiting is er sprake van een gedrukte stemming, bij een motivationele uiting heeft de jongere nergens zin in, bij de cognitieve uiting ziet de jongere niet in hoe hij of zij een bepaald probleem kan oplossen en bij de fysieke uiting voelt de jongere zich moe (Kohnstamm, 2009). De vrouwelijke bezoekers van instelling X zijn kenmerkend voor de vier manieren van neerslachtigheid. Het zelfbeeld van de meiden is niet compleet: de meiden weten niet wie zij zijn en hoe zij zich in de maatschappij moeten participeren. Er is weinig sprake van zelfwaardering; schaamte en kwaadheid overheersen trots en voldoening (Kohnstamm, 2009).

Zoals eerder aangegeven in het voorbeeld bij het macroniveau, gebruiken jongeren de applicaties niet altijd waarvoor het bedoeld is. Jongeren gebruiken de social media applicaties om onder andere feedback op hun uiterlijk te krijgen. Op deze manier geven zij leeftijdsgenoten de kans om hier een negatieve reactie bij te plaatsen, terwijl de jongeren juist uit zijn op het ontvangen van complimenten. Complimenten ontvangen behoort tot de wensen en behoeften van de innerlijke puber, maar de negatieve reacties zorgen ervoor dat de onzekerheden opspelen. Dit gebeurt daadwerkelijk bij een van de meiden. Cliënt A stelt dagelijks verscheidene vragen via de social media app, waarin onderwerpen als het zelfbeeld, vriendschap, intimiteit en seksualiteit naar voren komen. Een voorbeeld van een vraag die door cliënt A werd gesteld via de social media app is ‘Wat vind jij nu werkelijk van mij?’. Hierop werd door middel van een anonieme reactie op gereageerd met het volgende antwoord: ‘Jij hebt kanker dikke benen’. Cliënt A heeft hierop gereageerd met een ‘stoerdere’ emoticon, om aan te geven dat het haar niet raakt. Een emoticon is een icoon die lijkt op een menselijk gezicht of een menselijke uitdrukking, waarmee iemand een argument kan maken. Volgens van de Beek (2014) verwijst een emotie naar het concept van de emotie waar het bij hoort (Van de Beek, 2014).

Cliënt A heeft in een conversatie aangegeven dat zij vrij weinig aandacht besteed aan de reacties die gegeven worden op haar vragen. Door verdere signalering van dit probleem is naar voren gekomen dat zij regelmatig aangeeft niet tevreden te zijn met haar uiterlijk, waardoor verschillende bellen gaan rinkelen of deze gedachte niet worden bevorderd door het pestgedrag via social media. Cliënten B en E geven aan dat cliënt A vooral tijdens schooluren indirect wordt gepest en dat dit in de vrije tijd doorgaat naar direct cyberpesten. Volgens Cliënten B en E is de vriendenkring van cliënt A klein en is cliënt A degelijk slachtoffer van cyberpesten.

Slachtoffers van het pestgedrag voelen zich machteloos, eenzaam en worden verstoten door de vriendengroepen in de klas. Naast het machteloze gedrag, bestaat er ook een slachtoffer die rusteloos is. Dit wil zeggen dat het slachtoffer aandacht gaat zoeken via andere wegen als het niet houden aan regels of voortdurend ruzie zoeken met anderen. Dit wordt ook wel ‘uitlokgedrag’ genoemd, waarbij het slachtoffer er zelf voor zorgt dat anderen hem of haar afwenden (Westendorp, 2008). Door de cognitieve neerslachtigheid van cliënt A wordt het

machteloze gedrag omgezet in rusteloos gedrag. Cliënt A weet niet hoe zij het probleem kan of moet oplossen en probeert zich te verschuilen achter nonchalant gedrag. Cliënten B, C, D en E kaarten dit probleem aan en zijn van mening dat aan cliënt A hulp geboden moet worden om verdere problematieken uit te sluiten. Cliënten B, C, D en E zien hierdoor dat er geen actie wordt ondernomen door instelling X en schoolinstelling Y om cliënt A te helpen, waardoor zij twijfels kunnen ervaren over het aankaarten van problemen in de toekomst.

1.2 Probleemstelling (+ verificatie)

Door gebrek aan informatie over de juiste begeleidingsmethodiek bij instelling X en schoolinstelling Y is er nog geen duidelijke en werkende aanpak tegen cyberpesten geconstateerd. Binnen schoolinstelling Y wordt het gedrag voornamelijk tijdens de lessen en in pauzes gesignaleerd. Er worden via WhatsApp vervelende berichten naar en over het slachtoffer verstuurd. Omstanders worden hierbij betrokken en worden geconfronteerd met de ware cyberpesterijen. Het slachtoffer van het pestgedrag blijft op de achtergrond, waardoor het social en emotioneel welbevinden van het slachtoffer wordt verzwakt. Deze jongeren proberen buiten schooltijd toenadering te zoeken bij andere leeftijdsgenoten of personen in zijn of haar sociale kring. Bij aanwezigheid in het jongerencentrum signaleren professionals van instelling X dat de jongeren worden lastig gevallen via social media. Hier blijft het pestgedrag zich afspelen via de mobiele telefoon.

Doordat de problematiek in grote lijnen binnen schoolinstelling Y plaatsvindt, is de instelling noodzakelijk om het probleem aan te pakken. Buiten schooltijd komt een merendeel van de jongeren bij instelling X, waardoor de professionals binnen deze instelling ook genoodzaakt zijn om de problematiek aan te pakken. Professionals weten niet hoe zij hierop op een juiste en werkende manier dienen te reageren en te handelen.

Het is een actueel probleem wat tot nu toe terug blijft komen. Zowel de schoolinstelling als de welzijnsinstelling hebben nog geen concrete effectieve handvaten om het probleem aan te pakken. Hierdoor kunnen de jongeren leven naar een onzeker en negatief toekomstbeeld door de maatschappelijke druk op het ontwikkelen van de eigen identiteit.

Verificatie: Zowel schoolinstelling Y als de sociaal werkers van instelling X komen in aanraking met jongeren die te maken hebben met cyberpesten. De professionals hebben concrete specifieke handvaten nodig hoe met cyberpesten op een agogische manier om te gaan. Momenteel is de aanpak per professional verschillend waardoor er rondom dit thema geen eenduidigheid in het werk is. Beide instellingen zijn op zoek naar een aanpak op lange termijn. Op dit moment worden er interventies op korte termijn ingezet waardoor er minder methodisch en planmatig gewerkt kan worden. Dit staat haaks op wat juist bewezen is wat effectief schijnt te zijn bij het aanpakken van pestproblematieken: een interventie moet door meerdere elementen gedragen worden voor een langere periode (Van Ouytsel et al., 2014). Beide instellingen zien dat de problematieken steeds meer naar voren komen en zijn zoekende in de juiste aanpak. De groeiende vraag naar een effectieve constructieve werkwijze heeft geleid tot dit onderzoek.

1.3 Onderzoeksdoelstelling

Het doel van het onderzoek is kennis en inzicht verwerven in de wijze waarop de sociaal werkers van instelling X in samenwerking met schoolinstelling Y schoolgaande jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar oud eenduidig kunnen ondersteunen om cyberpesten constructief aan te pakken. Door middel van deze samenwerking kan het pestgedrag in de toekomst constructiever en adequater worden begeleid.

1.4 Hoofdvraag en deelvragen

De hoofdvraag van het onderzoek luidt als volgt: ‘Welke potentiële factoren zorgen voor cyberpesten onder jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar en hoe kan de sociaal agoog binnen instelling X en schoolinstelling Y begeleiding bieden om het pestgedrag te verminderen?’.

De deelvragen die leiden tot de uitkomst van de hoofdvraag zijn als volgt:

- I. Welke factoren kennen schoolgaande jongeren en professionals die voor pestgedrag zorgen?
- II. Hoe ziet de huidige vorm van begeleiding in de ogen van jongeren en professionals tegen cyberpesten eruit?
- III. Hoe kan de vorm van begeleiding tegen cyberpesten volgens jongeren en professionals verbeterd worden?

1.5 Begripsafbakening

In de gestelde hoofdvraag staan begrippen weergegeven als ‘cyberpesten’, ‘jongeren’, ‘sociaal agoog’ en ‘begeleiden’. Deze begrippen worden nu nader uitgelegd voor een verduidelijkt beeld.

Begripsafbakening ‘cyberpesten’: cyberpesten is volgens Smith (2008) langdurige en herhaaldelijke agressieve en intentionele acties van één of meerdere personen tegen een nagenoeg machteloos slachtoffer, waarbij gebruik gemaakt wordt van elektronische middelen (Jacobs, Goossens, Völlink & Dehue, 2013).

Begripsafbakening ‘jongeren’ (tussen de 12 en 17 jaar): jongeren in de leeftijdscategorie van 10 jaar tot en met 25 jaar oud zitten in de adolescentiefase. In de vroege adolescentiefase hebben jongeren moeite met plannen, controleren en regelen. De jongeren binnen instelling X en Y kunnen niet goed omgaan met negatieve feedback en hebben heftige stemmingswisselingen. Zij zijn zelf beschermend en maken vriendschappen op basis van eigenbelang. De jongeren leren dat vriendschappen een belangrijke rol in hun leven spelen en worden gevoeliger voor sociale druk. Zij laten zich bij het maken van keuzes beïnvloeden door leeftijdsgenoten (De Groot, 2014).

Begripsafbakening ‘sociaal agoog’: de term sociaal agoog is een algehele term voor de functie van kinder- en jongerenwerkers, sociaal werkers, opbouwwerkers, maatschappelijk werkers, buurtwerkers, ouderenwerkers et cetera. Volgens het Platform Sociaal Werk Nederland (2017) biedt de sociaal agoog ondersteuning aan mensen die moeite hebben om hun weg te vinden in de samenleving. Jongerenwerkers en maatschappelijk werkers ondersteunen de jongeren binnen de instellingen naar een positieve toekomst. Hulpvragen worden gehoord en passende oplossingen worden gezocht (Platform Sociaal Werk Nederland, 2017).

Begripsafbakening 'begeleiden': volgens Achterberg & de Hoop (2014) is begeleiden een vorm van ondersteuning, een specifieke activiteit die bijdraagt aan iemands leer- en ontwikkelingsprocessen.

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

In hoofdstuk twee wordt het theoretisch kader beschreven. In dit hoofdstuk zal de context en probleemschets nader worden onderbouwd met wetenschappelijke theorieën en literatuur. In het theoretisch kader zullen bestaande theorieën en ideeën worden weergegeven die betrekking hebben tot het onderwerp ‘cyberpesten’. De belangrijkste begrippen en theorieën die aan bod komen worden gekaderd in verscheidene thema’s.

Factoren die meespelen bij cyberpesterijen

Social media en cyberpesten

Social media is meer dan een hype. Bij social media wordt vooral gekeken naar het sociale deel. Mensen moeten kunnen overleven door samen te leven. Volgens Schoondorp (2010) is het een natuurlijke menselijke neiging om in groepen te leven en ons gedrag daarop af te stemmen. Door middel van social media kan iedereen participeren aan de massamedia, waardoor sociaal wenselijk gedrag wordt gestimuleerd. Echter wordt niet altijd sociaal wenselijk gedrag vertoond via social media. Via social media krijgen personen de kans om het straatpesten digitaal voort te zetten. Dit wordt ook wel cyberpesten genoemd (Veenstra et al., 2009).

Voorbeelden van cyberpesten zijn schelden in chats of andere applicaties, kwetsende berichten sturen via WhatsApp of Facebook, het buitensluiten van personen in WhatsApp-groepen, de verspreiding van ongewenst beeldmateriaal of filmpjes van personen, diverse vormen van imago-breuk, het misbruik maken van privégegevens, nepaccounts van een persoon activeren en dreigmails versturen (Van Ouytsel et al, 2014). Gekeken naar de verschillende vormen van cyberpesten, is ‘laster’ de meest voorkomende vorm. Laster betekent dat iemand kwetsende teksten of woorden over iemand plaatst op social media of via social media foto’s of filmpjes van die persoon verspreidt (Nederlands Jeugdinstituut, 2017).

De ontwikkelingsfase van de jongeren

Jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar oud zitten in de puberteit. In de puberteit doorlopen jongeren een ontwikkelingsfase naar de volwassenheid (Spee & Reitsma, 2010). Grensoverschrijdend gedrag hangt samen met de ontwikkelingsfase van jongeren. Bij grensoverschrijdend gedrag kan gedacht worden aan geweld, pesterijen en alcohol- en drugsgebruik. In dit onderzoek wordt de aandacht gericht op het grensoverschrijdend gedrag (cyber)pesterijen. Het grensoverschrijdend gedrag van jongeren is het meest zichtbaar op scholen, omdat de jongeren hier een groot deel van hun tijd doorbrengen en op deze manier hun gedrag het meest naar voren komt. Het gedrag van de jongeren kan worden beïnvloed door verschillende factoren zoals peer-pressures. Peer-pressures zijn op school meer aanwezig, waardoor de kans op grensoverschrijdend gedrag op school groter is (Spee & Reitsma, 2010).

Gekeken naar de ontwikkelingsfase en de duidelijke voorbeelden van cyberpesten, zien de jongeren pesten niet als iets negatiefs: het wordt niet gezien als een doelgerichte actie om de ander te kwetsen, maar als spel. De jongeren willen het pestgedrag ook niet als pesten benoemen, maar als drama. Drama wordt opgevoerd om publiek te vermaken. De daders krijgen veel aandacht door de publieke vernedering van het slachtoffer, waardoor zij hetzelfde effect uitlokken als bij pestgedrag. Doordat jongeren over het begrip ‘drama’ spreken in

plaats van pesten, wordt de bepalende grens vervaagt. Hierdoor is het onduidelijk wanneer een opmerking als grappig of kwetsend beoordeeld kan worden. Voor omstanders is het moeilijk om te beoordelen wanneer er pestgedrag voorkomt of wanneer het gedrag is dat bij de adolescentiefase past (Duits & de Bruyckere, 2013).

Groepsdruk en machtsongelijkheid door vriendschapsgroepen

Pesten is niet eenduidig. Pestgedrag ontstaat voor een groot deel door groepsdruk. Jongeren doen er alles aan om erbij te horen, omdat dit tegenwoordig belangrijker is dan populair zijn. Op het voortgezet onderwijs is het belangrijk om vriendschappen te creëren en behouden. In de puberteit kunnen vriendschappen hecht zijn doordat het lichaam verandert en onzekerheden opspelen. Jongeren komen in de adolescentiefase los van hun ouders, waardoor zelfstandigheid een belangrijke waarde wordt. Zelfstandigheid is een spannend begrip in de belevingswereld van de jongere. Vriendschappen zorgen ervoor dat de onzekerheden een stuk worden weggenomen, omdat vrienden precies hetzelfde doormaken als de jongere zelf. Op school vormen jongeren verschillende vriendschapsgroepen waar iedereen bij wil horen. Binnen de vriendschapsgroepen zijn de begrippen vertrouwelijkheid, verbintenis, wederkerigheid, delen en betrouwbaarheid van groot belang. Als een van deze begrippen wordt gebroken, ontstaat er spanning binnen de groep wat kan leiden tot ruzie. Hier worden emoties bij betrokken, waardoor de breuk van de vriendschap als heftig ervaren kan worden (Duits & de Bruyckere, 2013).

De ruzie kan leiden tot het ontstaan van roddels (Duits & de Bruyckere, 2013). Roddelen is volgens Duits en de Bruyckere (2013) het bespreken of kwaadspreken van het leven van iemand die er op dat moment niet bij is. Roddelen is niet noodzakelijk slecht, maar wordt gebruikt om iemand tegenover anderen op een negatieve manier neer te zetten. Dit is een van de manieren waarop de jongeren worden blootgesteld aan pestgedrag (Duits & de Bruyckere, 2013). Er is namelijk sprake van een sociaal of fysiek onevenwicht. Dit wil zeggen dat er een duidelijke machtsongelijkheid plaatsvindt tussen de dader en het slachtoffer (Van Ouytsel et al, 2014). Er kunnen externe problematieken ontwikkeld worden, zoals agressief gedrag (Van Damme, Pauwels & van Gampelaere, 2013). Dit gedrag kan in de psychologische term als 'relationele agressie' worden benoemd. Bij relationele agressie gaat het om manipulatie, ook wel indirecte agressie genoemd. Kenmerken van relationele agressie zijn roddelen, uitsluiting en doodstaren. Deze vervelende kant biedt het onevenwicht in de vriendschap, waardoor het slachtoffer wordt buitengesloten en een doelwit is voor kwetsend pestgedrag (Duits & de Bruyckere, 2013).

Pedagogisch klimaat en ondersteuning vanuit de opvoedomgeving

Pestgedrag kan mede ontstaan door het pedagogisch klimaat van de jongere. Het pedagogisch klimaat geeft de opvoed- en opgroeiomgeving van de jongere weer. Het pedagogisch klimaat bestaat uit alle mensen en betrokkenen die verantwoordelijk zijn voor de opvoeding van de jongere. Hoe sterker deze context rondom de jongere is, hoe groter de kans dat de jongere een positieve ontwikkeling doormaakt. Ouders zijn primair verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kind, maar onder de schooltijd en in de vrije tijd kunnen andere partijen een rol spelen in de opvoed- en opgroeiomgeving. Andere partijen kunnen worden weergegeven als de informele omgeving van de jongere en de pedagogische basisvoorzieningen. De informele omgeving bestaat uit de familie, vrienden, kennissen en buurtgenoten van de jongere. De pedagogische basisvoorzieningen bestaan uit het onderwijs, kinder- en jongerenwerk en de vrijetijdssector van de jongere (Nederlands Jeugdinstituut, 2018).

Er is sprake van een sterk pedagogisch klimaat als ouders en andere opvoeders elkaar zoveel mogelijk aanvullen. Echter kan er ook sprake zijn van een minder sterk pedagogisch klimaat. Dit wordt geassocieerd met 'slecht ouderschap' (Veenstra et al., 2009). 'Slecht ouderschap' wordt gekenmerkt door onderwerpen als het gebrek aan controle, gebrek aan een goede band tussen ouder en kind en het gebrek aan het vermogen om straffend op te treden. De kritische houding tegenover de kinderen neemt af en maakt plaats voor de verschuiving in de pedagogische verhouding in het gezin. De Swaan (1979) stelt dat er sprake is van een overgang van een bevels- naar een onderhandelingshuishouding. Ouders van nu stemmen hun opvoeding af op de individuele behoeften en wensen van de kinderen. Ouders geven minder waardering aan opvoedingsdoelen als prestatiegerichtheid en geven meer waardering aan authenticiteit en autonomie (Hermes et al., 2012). Rooij (2007) stelt dat naarmate de kwaliteit van de hechtingsrelatie tussen kind en ouder beter is, de kans op cyberpesten door het kind kleiner is (Veenstra et al., 2009).

Oorzaken en gevolgen van cyberpesterijen

Het pestgedrag kan negatieve gevolgen hebben voor het slachtoffer. Uit onderzoek wordt weergegeven dat jonge slachtoffers van het pestgedrag interne problematieken kunnen ontwikkelen zoals angst, depressie, een verlaagd zelfbeeld, terugtrekking en suïcidale gedachten. Er kunnen ook externe problematieken ontwikkeld worden, zoals delinquent of agressief gedrag (Van Damme, Pauwels & van Gampelaere, 2013). De bindingstheorie van Hirschi (1969) stelt dat mensen zich gedragen conform geldende normen en waarden omdat ze banden hebben met hun sociale omgeving, maar naarmate deze banden zwakker zijn, hebben mensen minder te verliezen en is de stap naar delinquent gedrag groter. Ondanks de interne en externe problematieken die zich kunnen voordoen bij het slachtoffer, worden het slachtofferschap en daderschap met elkaar geassocieerd (Veenstra et al., 2009). Daders van pestgedrag kunnen in een eerder stadium zelf slachtoffer van pestgedrag zijn geweest. Personen met een lagere zelfcontrole die worden gepest, kunnen sneller geneigd zijn om als wraak terug te pesten. Cyberpesten verhoogt de verschillen in de rollen die de dader en het slachtoffer innemen: personen die in de 'normale' wereld minder geneigd zijn om anderen te pesten, kunnen in de 'virtuele' wereld eerder geneigd zijn om zichzelf te ontwikkelen tot ware pestkop (Van Damme, Pauwels & van Gampelaere, 2013). Delinquent gedrag komt vaker voor bij jongeren met een lage mate van zelfcontrole. Deze jongeren zijn sneller geneigd om pestgedrag te vertonen via het internet, omdat het moeilijk is om te leren omgaan met de vrijheden van social media. Deze lage mate van zelfcontrole kan veroorzaakt worden door het eerder benoemde 'slechte ouderschap' (Veenstra et al., 2009).

Hulpverlening en handelingsverlegenheid rondom cyberpesterijen

Ondanks de negatieve kanten van het ouderschap dat kan leiden tot pestgedrag, vertellen slachtoffers van cyberpesten het aan de ouders als ze gepest worden. Naast de ouders praten slachtoffers ook met vrienden. Grotere partijen als de leraren op school en politie spreken de jongeren liever niet (Duits & de Bruyckere, 2013). Scholen, leraren en sociaal werkers staan volgens onderzoek op de laatste plaats waaraan wordt verteld dat er wordt gecyberpest (Tankink, 2013). Toch vinden onderzoek naar cyberpesten voornamelijk binnen scholen plaats, omdat op deze plek pesten veel voorkomt. Binnen het schoolgebied kan pestgedrag goed bestudeerd

worden, omdat eventuele interventieprogramma's onmiddellijk geïmplementeerd kunnen worden (Van Rooijen-Mutsaers, Udo, Wienke & Daamen, 2015).

Hulpverlening vanuit instelling X

Volgens Menswel (2017) richt de jongerenwerker zich op het ondersteunen van een gezonde ontwikkeling in een veilige omgeving, die jongeren in staat stelt om volwaardig deel te nemen aan het maatschappelijke leven.

Jongerenwerkers zijn toegankelijk voor alle jongeren in de gemeente. Het is belangrijk dat er een duurzame relatie wordt opgebouwd met de jongeren, zodat de jongeren de jongerenwerkers in vertrouwen nemen. Op deze manier kunnen de jongerenwerkers participatie en aansluiting vinden bij de leefwereld van de jongeren. Het jongerenwerk begeeft zich in de vrije tijd van de jongeren, waardoor zij oog krijgen op de buitenschoolse activiteiten (Menswel, 2017).

Binnen instelling X wordt er met verscheidene methodieken gewerkt. Een van de methodieken is het present werken. Volgens Menswel (2017) is present werken een praktijk waarbij de zorggever zich aandachtig en toegewijd op de ander betreft, zo leert hij zien wat er bij de ander op het spel staat – van verlangens tot angst – en in aansluiting daarbij gaat begrijpen wat er in de betreffende situatie gedaan zou kunnen worden en wie er daarbij voor de ander kan zijn. Het jongerenwerk biedt verschillende openingen aan de jongeren om eventuele problemen ongedwongen bespreekbaar te maken (Menswel, 2017). Een groot deel van de jongeren stapt naar de jongerenwerkers toe met problemen, maar er is toch terughoudendheid bij een deel van de jongeren.

Jongerenwerkers staan in contact met scholen en justitie, waardoor jongeren sceptisch blijven en problemen eerder met leeftijdsgenoten en/of ouders bespreken (Tankink, 2013).

Hulpverlening vanuit schoolinstelling Y

Schoolinstelling Y heeft 592 leerlingen in het jaar 2017-2018. Uit schoolonderzoek is naar voren gekomen dat de leerlingen gemiddeld een zeven als eindcijfer geven voor het schoolklimaat en een negen voor de veiligheid binnen de school. Schoolinstelling Y heeft door middel van een vragenlijst onderzoek gedaan naar het pestgedrag binnen school. Hieruit is naar voren gekomen dat de leerlingen niet eerlijk aangeven als zij gepest worden, maar ook dat de leerlingen niet tevreden zijn met de aanpak van school tegen de pesterijen.

Schoolinstelling Y maakt gebruik van een pestprotocol. In dit pestprotocol wordt informatie gegeven aan leerlingen, docenten en ouders over het schoolbeleid tegen pesten. Mogelijke signalen worden weergegeven en er is sprake van een stappenplan die gebruikt kan worden na het melden van pestgedrag. Er wordt duidelijk weergegeven dat het pestgedrag wordt aangepakt door middel van een pestproject en eventuele schorsing, maar op deze manier wordt het pestgedrag verplaatst en niet aangepakt (Persoonlijke communicatie, 07-03-2018).

Schoolinstelling Y maakt naast het pestprotocol gebruik van het antipestprogramma 'Rots en Water', waarbij de aandacht wordt gericht op de sociale competenties van de jongeren, de aanpak van pesten en seksueel geweld. Dit programma wordt schoolbreed ingezet tot tevredenheid van de docenten van schoolinstelling Y, maar alsnog zijn er geen resultaten over de effectiviteit van het programma (Scholen op de kaart, 2018).

Handelingsverlegenheid vanuit de wetgeving

Nadelig voor het slachtoffer is dat cyberpesten niet strafbaar is. Cyberpesten dient aan een aantal voorwaarden te voldoen, voordat het daadwerkelijk als cyberpesten wordt geconstateerd en serieus wordt genomen. Er moet namelijk sprake zijn van een duidelijke machtsongelijkheid die plaatsvindt tussen de dader en het slachtoffer en de dader moet daadwerkelijk de intentie hebben om het slachtoffer opzettelijk te kwetsen. Dit wil zeggen dat misverstanden of misplaatste grappen van de dader niet onder de categorie cyberpesten vallen (Van Ouytsel et al, 2014). Naarmate het pestgedrag langdurig blijft aanhouden en er verschillende grenzen worden overschreden, kan het pestgedrag worden weergegeven als een strafbaar feit. Als er sprake is van een strafbaar feit kan de jongere aangifte doen op het politiebureau. Bij de aangifte is het belangrijk dat de jongere zoveel mogelijk bewijsmateriaal dient mee te nemen, zodat er te allen tijde bewijs is tegen de dader. Hierdoor kan de jongere wel voor het blok worden gezet, omdat hij of zij daadwerkelijk de naam van de dader aan de politie doorgeeft. Dit leidt tot angst bij de jongeren en tot een minimaal aantal aangiftes (Nederlands Jeugdinstituut, 2017).

Hoofdstuk 3: Methodologie

In hoofdstuk drie wordt de methodologie beschreven die betrekking heeft op het gehele onderzoek. In paragraaf 3.1 wordt de onderzoekspopulatie en de steekproef weergegeven. In paragraaf 3.2 wordt de dataverzamelmethode beschreven. Vervolgens wordt in paragraaf 3.3 het meetinstrument beschreven. Tot slot wordt in paragraaf 3.4 de data-analyse beschreven. De codeboom als resultaat van de data-analyse, wordt weergegeven in bijlage 5.

3.1 Onderzoekspopulatie en steekproef

De onderzoeksvraag luidt ‘Welke potentiële factoren zorgen voor cyberpesten onder jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar en hoe kan de sociaal agoog binnen instelling X en schoolinstelling Y begeleiding bieden om het pestgedrag te verminderen?’.

Onderzoekspopulatie

Bovenstaande onderzoeksvraag geeft weer dat er binnen het onderzoek aandacht is voor twee onderzoekspopulaties: de professionals en de jongeren. Beide onderzoekspopulaties ervaren een probleem rondom het onderwerp cyberpesten, waardoor de keuze is gemaakt om beide populaties mee te nemen in het onderzoek.

Het onderzoek naar de eerste onderzoekspopulatie, de professionals. Deze bestaat uit twee subgroepen; de jongerenwerkers van instelling X en de sociaal agogen van schoolinstelling Y. Beide instellingen liggen in dezelfde gemeente en staan nauw in contact met de doelgroep. De keuze voor de onderzoekspopulaties is ontstaan doordat het jongerenwerk binnen schoolinstelling Y wordt ingezet om maatschappelijke problemen bespreekbaar te maken. Het jongerenwerk werpt een blik op de schoolwereld en de vrije tijd van de jongeren. Door deze verschillende visies hebben beide instellingen een kijk op de beweegredenen van de jongeren.

Binnen instelling X is er gekozen voor het jongerenwerk als de gehele populatie. Het jongerenwerk telt zeven werknemers. De professionals binnen het jongerenwerk zijn werkzaam op schoolinstelling Y, waar zij de leerlingen allerlei belangrijke zaken voor in de toekomst leren, zoals het beheren van je geld, empowerment en zelfrespect.

Binnen instelling Y is er gekozen voor de sociaal agogen als de gehele populatie. De sociaal agogen binnen instelling Y lopen uit van zorgcoördinator tot aan studiebegeleiders. Voor het onderzoek was gekozen om één zorgcoördinator en één teamleider te interviewen. Gekozen is voor deze twee omdat zij in contact staan met alle leerlingen en deelnemen aan de multidisciplinaire overleggen. Echter kon het interview alleen plaatsvinden met de teamleider, wegens onbepaalde afwezigheid van de zorgcoördinator.

Voor het onderzoek naar de tweede onderzoekspopulatie, de jongeren, is er gekeken naar het aantal leerlingen. Schoolinstelling Y heeft in het jaar 2017-2018 592 leerlingen op de leerniveaus VMBO, Havo, Atheneum en Gymnasium (Scholen op de kaart, 2018). Binnen schoolinstelling Y is de keuze voor de onderzoekspopulatie

uitgegaan naar leerlingen op het VMBO-niveau. Deze keuze is door de onderzoeker gemaakt, omdat deze leerlingen meer in contact staan met het jongerenwerk en in hun vrijetijd de jongerencentra bezoeken. Allereerst was het de bedoeling dat interviews binnen de schoolinstelling zouden plaatsvinden met jongeren die slachtoffer zijn of zijn geweest van cyberpesterijen. Wegens privacy redenen en de veiligheid van de jongeren was het niet mogelijk om deze populatie te interviewen. In overleg met instelling X en schoolinstelling Y is er gekozen om zes leerlingen die al eerder in contact zijn geweest met de onderzoeker te interviewen. Bij dit overleg heeft de onderzoeker de keuze gemaakt om alleen vrouwelijke respondenten te laten deelnemen aan het onderzoek, omdat uit de probleemanalyse en uit vertrouwelijke informatie vanuit instelling Y naar voren is gekomen dat meiden eerder over deze problematiek praten. Het gevolg is dat de doelgroep 'jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar oud' nu gereduceerd is naar 'meiden in de leeftijd van 15 tot en met 17 jaar oud, niveau VMBO die bij beide instellingen bekend zijn'.

Steekproeftrekking

Nadat de onderzoekspopulaties voor het onderzoek zijn vastgesteld, is het van belang om te kijken naar de steekproeftrekking van het onderzoek. Binnen dit onderzoek zal gebruik worden gemaakt van een selecte steekproeftrekking. Dit wil zeggen dat er voorafgaand van het onderzoek een selectie wordt gemaakt van respondenten. Hierdoor zullen niet alle eenheden uit de gehele populatie bij het onderzoek betrokken worden (Baarda, Bakker, Fischer, Julsing, de Goede, Peters en van der Velden, 2013). Door middel van de twee onderzoekspopulaties, zullen er twee steekproeftrekkingen plaatsvinden. Er is voor een selecte steekproeftrekking gekozen, omdat er zowel professionals als jongeren zijn gekozen die in aanraking zijn geweest met cyberpesterijen. Hierdoor kan geconcludeerd worden dat de steekproeftrekking niet op toeval is gebaseerd.

Tijdens het onderzoek zijn er drie jongerenwerkers, één teamleider en zes jongeren geïnterviewd. De onderzoeker had de keuze gemaakt om vanuit iedere populatie vijf eenheden te interviewen, maar wegens onbepaalde afwezigheid van een van de professionals kon dit niet bewerkstelligd worden.

Er zijn twee mannelijke en één vrouwelijke jongerenwerker(s) geïnterviewd, omdat deze respondenten alle drie werkzaam zijn binnen dezelfde gemeente. De respondenten behoren in de leeftijdscategorie van 26 tot en met 35 jaar oud. De werknemers zijn opgeleid via Hoge Scholen en hebben een diploma in de opleidingsrichting social work en zijn al enkele jaren werkzaam als jongerenwerkers. Één respondent is ook werkzaam binnen het Centrum voor Jeugd en Gezin, waardoor er een diverse kijk kan worden gegeven op het onderzoek.

De teamleider is al 15 jaar werkzaam als teamleider van het VMBO binnen schoolinstelling Y. De respondent is contactpersoon voor het samenwerkingsverband met externe partijen, zoals het Centrum voor Jeugd en Gezin, maatschappelijk werk, Bureau Jeugdzorg, de Mutsaersstichting en het Mondriaan. De respondent is het aanspreekpunt van schoolinstelling Y voor alle zorgpartners als politie, gemeente en de zorgpartners. De respondent behoort in de leeftijdscategorie van 40 tot en met 45 jaar oud en heeft een opleiding in het onderwijs gevolgd.

Als laatste zijn er zes jongeren geïnterviewd. De respondenten voor het interview zijn leerling in het derde en vierde leerjaar van schoolinstelling Y. De respondenten behoren in de leeftijdscategorie van 15 tot en met 17 jaar

oud. De respondenten zijn alle zes van het vrouwelijke geslacht. Er kan worden weergegeven dat er sprake is van een homogene onderzoekspopulatie. Dit wil zeggen dat de te onderzoeken populatie gelijk zijn in geslacht, leeftijd en niveau. Het is voor de onderzoeker niet bekend of alle respondenten in aanraking zijn geweest met cyberpesterijen, maar op deze manier kan worden weergegeven wat de ervaringen en behoeften zijn van eventuele slachtoffers, daders of buitenstaanders.

Anonimiteit

Binnen de steekproeftrekking worden persoonlijke gegevens geanonimiseerd. Voor het onderzoek is het een vereiste om de interviews op te nemen en te transcriberen. Hierdoor zullen persoonlijke gegevens van de respondenten worden weergegeven. Alle informatie die wordt weergegeven in het onderzoek wordt veilig bewaard in de persoonlijke, goed beveiligde databank van de onderzoeker. Met geen enkele mogelijkheid heeft een buitenstaander toegang tot deze gegevens.

Na verwerking van de persoonlijke gegevens in en de resultaten van het onderzoek, worden opnames en transcripten meteen verwijderd om de anonimiteit van de respondenten te waarborgen. De respondenten zullen in het onderzoek worden weergegeven met een nummer, als voorbeeld 'Respondent 1, jongere'. Hierdoor komt niet duidelijk naar voren om welke persoon in kwestie het gaat. Voorafgaand aan de interviews wordt er mondelinge en schriftelijke toestemming gevraagd aan de respondent om deel te nemen aan het onderzoek en hierbij wordt weergegeven dat persoonlijke gegevens alleen voor het onderzoek gebruikt zullen worden.

3.2 Dataverzamelmethode

Voor dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van kwalitatief onderzoek. Kwalitatief onderzoek heeft volgens Boeije (2014) als doel het onderwerp van het onderzoek met de juiste begrippen te beschrijven en te begrijpen wat er zich afspeelt. Kwalitatief onderzoek wordt gebruikt om met verschillende gezichtspunten naar een bepaald onderwerp te kijken om op deze manier een vraagstelling te kunnen formuleren. Door middel van kwalitatief onderzoek wordt er nadruk gelegd op gezichtspunten, ervaringen en betekenissen van alle betrokkenen: er ontstaat een systematische verzameling van tekstueel materiaal en er doen zich ontwikkelingen voor die anderen helpen om sociale verschijnselen in hun natuurlijke context te begrijpen (Boeije, 2014). Kwalitatief onderzoek is van belang in dit onderzoek naar cyberpesten, omdat de betrokken partijen een duidelijk beeld moeten krijgen van pestgedrag binnen schoolinstelling Y. Er wordt onderzocht wat de betrokken partijen aan het probleem kunnen doen om het in de toekomst te voorkomen en aan te pakken (Boeije, 2014).

Voor het beheren van de resultaten voor het onderzoek wordt door middel van een interview met open vragen data verzameld. Een interview wordt volgens Maso (1987:63) gezien als een gespreksvorm waarin een persoon – de interviewer – zich bepaalt tot het stellen van vragen over gedragingen, opvattingen, houdingen en ervaringen ten aanzien van bepaalde sociale verschijnselen, aan één of meer anderen – de participanten of geïnterviewden – die zich voornamelijk beperken tot het geven van antwoorden op die vragen (Boeije, 2014, p. 78). Voor het huidige onderzoek wordt gebruik gemaakt van een topic-interview in samenwerking met een semi-gestructureerd interview. Dit houdt in dat er voorafgaand aan de interviews algemene, geformuleerde vragen worden opgesteld die betrekking hebben op verschillende onderwerpen (Boeije, 2014). De onderwerpen van het interview zijn naar voren gekomen uit het theoretisch kader en worden weergegeven in de topiclijst. Omdat er twee

onderzoekspopulaties worden onderzocht, zijn er voor dit onderzoek twee topiclijsten opgesteld die worden weergegeven in bijlage 1. De vooraf opgestelde vragen bepalen de richting van het interview, maar van de vragen mag de onderzoeker afwijken. Door af te wijken van de geformuleerde vragen, kan de onderzoeken met het interview de diepte ingaan om door te vragen naar een bepaalde mening of gevoel (Boeije, 2014).

Onderzoeksethiek

Er zal aandacht worden besteed aan de vormgeving van de interviews. Binnen het onderzoek worden namen en organisaties geanonimiseerd. Voorafgaand aan de interviews zullen de minderjarige respondenten een toestemmingsformulier ingevuld en ondertekend inleveren, zodat de interviews kunnen plaatsvinden. Dit heeft grotendeels te maken met informed consent. Informed consent is ontwikkeld om dwang tegen te gaan (Boeije, 2014). Het is van groot belang dat er rekening wordt gehouden met de baten en lasten van de betrokkenen (Sieber, 2013). Door het onderzoeken van een sensitief onderwerp is het van belang dat het private karakter van de respondent wordt beschermd. De respondent en de inhoud van het interview dienen anoniem en vertrouwelijk te blijven, zodat er geen ongeoorloofde inbreuk plaatsvindt op de integriteit van de respondenten (Boeije, 2014). Bij een onvolledig ingevuld formulier of het ontbreken van een formulier worden er geen interviews gehouden met minderjarige respondenten. Een blanco toestemmingsformulier is toegevoegd als bijlage 2.

Daarnaast is een deel van de respondenten minderjarig, waardoor het van groot belang is dat er rekening wordt gehouden met de vraagstelling: de vragen dienen eenvoudig gesteld te worden, zodat de respondenten begrijpen wat er gevraagd wordt en zo goed mogelijk antwoord kunnen geven op de gestelde vragen. Voor de werving van de respondenten in de leeftijdscategorie van 14 tot en met 17 jaar oud is contact opgenomen met schoolinstelling Y. **Schoolinstelling Y zal een x aantal leerlingen selecteren in leerjaar drie en vier van het leerniveau VMBO.**

Voor de werving van de respondenten van de professionals is contact opgenomen met de teamleider van schoolinstelling Y en de sociaal werkers binnen instelling X. De onderzoeker zal vier à vijf professionals interviewen die werkzaam zijn binnen instelling X en schoolinstelling Y. In totaliteit zal de onderzoeker minimaal tien interviews afnemen en zal ieder interview ongeveer twintig minuten tot één uur duren. Het interview zal voor doeleinden worden opgenomen door middel van een voice-recorder, maar wordt na verwerking van de antwoorden vernietigd.

3.3 Meetinstrument

De onderzoeksvraag **‘Welke potentiële factoren zorgen voor cyberpesten onder jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar en hoe kan de sociaal agoog binnen instelling X en schoolinstelling Y begeleiding bieden om het pestgedrag te verminderen?’** is naar voren gekomen om te achterhalen hoe jongeren tegen de problematiek cyberpesten aankijken en hoe er gezamenlijk met instelling X en schoolinstelling Y een preventieve aanpak ontwikkeld kan worden om cyberpesten daadwerkelijk te kunnen verminderen.

Door middel van de eerder opgestelde drie deelvragen die leiden naar het antwoord op de hoofdvraag, zorgen de vragen die in het interview opgesteld worden voor een beter resultaat van het onderzoek:

- I. **Welke factoren kennen schoolgaande jongeren en professionals die voor pestgedrag zorgen?**

- II. Hoe ziet de huidige vorm van begeleiding in de ogen van jongeren en professionals tegen cyberpesten eruit?
- III. Hoe kan de vorm van begeleiding tegen cyberpesten volgens jongeren en professionals verbeterd worden?

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag is gebruik gemaakt van twee topiclijsten die zijn terug te vinden in bijlage 1. De topiclijst geeft richting aan het interview door middel van onderzoeksonderwerpen (Boeije, 2014). Deze onderwerpen dienen als leidraad tijdens de interviews die bij de respondenten worden afgenomen. Naast de topiclijsten wordt er ruimte vrijgehouden voor de eigen inbreng van de onderzoeker en de respondent. Structurele vragen zorgen voor houvast in ieder interview, maar de onderzoeker kan door middel van de vrije ruimte diepgang creëren voor de mening van de respondent. Bovenstaande onderdelen vergroten de betrouwbaarheid van het onderzoek.

Betrouwbaarheid

Volgens Baarda et al. (2013) is betrouwbaarheid de mate waarin de resultaten onafhankelijk zijn van toeval. Tijdens het onderzoek wordt rekening gehouden met factoren die het onderzoek kunnen belemmeren. Er is rekening gehouden met de opnametijd van de interviews. Voor ieder interview is anderhalf uur vrij gehouden, zodat zowel de onderzoeker als de respondent niet op de tijd hoeft te letten en vrijuit zijn of haar mening kan delen. Daarnaast is ervoor gezorgd dat de onderzoeker en de respondent individueel in een prikkelarme ruimte het interview kunnen afnemen, zodat de respondent niet beïnvloed kan worden door omgevingsfactoren. De respondent dient voorafgaand van het interview een toestemmingsformulier in te vullen waarin staat dat het interview door middel van een dictafoon wordt opgenomen en wordt gebruikt voor verdere verwerking, zodat de onderzoeker zich ten alle tijden kan verantwoorden dat het interview niet tegen de wil van de respondent is opgenomen.

De interviews vinden op verschillende dagen en tijdstippen plaats, rekening houdend met de werktijden en schooltijden van de respondenten. De interviews met de jongeren vinden plaats binnen het jongerencentrum, omdat de jongeren hier na schooltijd aanwezig zijn. De jongeren geven door middel van persoonlijke communicatie aan dat het jongerencentrum een veilige haven is waar zij willen deelnemen aan het onderzoek, omdat zij zich hier vertrouwd genoeg voelen om open te willen en kunnen zijn over hun ervaringen met cyberpesten.

Tijdens de interviews wordt rekening gehouden met het welbevinden en de concentratie van de respondenten. Het is een onderwerp waar niet graag over gepraat wordt, waardoor de veiligheid van de respondenten gewaarborgd dient te worden. Hierdoor is er ook rekening gehouden met de vraagstelling van de interviews. De onderzoeker stelt gestructureerde vragen met een opbouw om tot de kern van het probleem te komen. Aan de hand van deze vragen kan de onderzoeker vervolgens meer diepgang creëren om dieper op de vraagstelling in te gaan en op deze manier samen tot de zere plek van de emoties te komen.

Validiteit

Volgens Baarda et al. (2013) is validiteit de mate waarin onze manier van werken ons in staat stelt om juiste uitspraken te doen over het object van onderzoek. Met andere woorden meet de onderzoeker daadwerkelijk wat er gemeten moet worden. Binnen dit onderzoek is gekozen voor een selecte steekproeftrekking, waardoor de externe validiteit van het onderzoek laag is. De externe validiteit van het onderzoek is laag, omdat de resultaten van het onderzoek voor de steekproef gelden en niet voor de gehele populatie (Boeije, 2014). De lage externe validiteit heeft geen effect op de betrouwbaarheid van het onderzoek.

Door gebruik te maken van de topiclijsten voor het opstellen van de interviewvragen is de interne validiteit verhoogd. Bij het opstellen van de vragen voor het interview is er gekeken naar de betrokkenen actoren van het probleem: de schoolinstelling Y, instelling X en de jongeren. Bij de vraagopstelling van het interview ligt de focus bij deze actoren. Specifieke onderwerpen gericht op het onderwerp cyberpesten worden weergegeven. De topics zijn afgeleid uit het theoretisch kader. Hierdoor is een samenhang ontstaan tussen de vraagstelling van het onderzoek, het theoretisch kader en de onderzoeksonderwerpen, oftewel de topics. Eerder onderzoek geeft weer dat factoren zoals de ontwikkelingsfase, de opvoeding en vriendschapsgroepen kunnen bijdragen aan cyberpesterijen. Daarnaast is naar voren gekomen dat voorafgaande protocollen en methodieken ook belangrijke onderdelen zijn in dit onderzoek naar de aanpak van cyberpesterijen. Om deze redenen heeft de onderzoeker de weergegeven topiclijsten opgesteld. Deze onderwerpen zijn onmisbaar in het begrijpen en aanpakken van de gehele problematiek. De topiclijsten voor de professionals en de jongeren zijn toegevoegd als bijlage 1. De interne validiteit verhoogd hierdoor mede de betrouwbaarheid van het onderzoek.

3.4 Data-analyse

Aan de hand van transcripties worden de resultaten van de interviews bestudeerd en verwerkt. De ruwe data die door middel van de interviews zijn verzameld, dienen volledig uitgewerkt te worden. Dit houdt in dat ieder woord uit het interview volledig wordt genoteerd en op deze manier geen informatie achterblijft. De verzamelde gegevens uit het onderzoek worden zorgvuldig gelezen en verdeeld in fragmenten (Boeije, 2014).

Voor verdere analyse van de data uit het onderzoek, wordt gebruik gemaakt van open codering. Vergelijkbare relevante fragmenten worden aan elkaar gekoppeld en gelabeld onder een code (Boeije, 2014). Relevante antwoorden zullen door middel van een kleurcode worden onderverdeeld per deelvraag. Het volgende tekstfragment, wat gekoppeld is aan het label 'ouderverantwoordelijkheid', is een voorbeeld van het toepassen van open coderen binnen dit onderzoek:

Respondent 1, professional instelling Y: Als u controleert wat uw kind op die telefoon doet, dan weet u wat er zich afspeelt. Dan moet u dat niet bij school terugleggen. Ze ontmoeten elkaar hier op school, maar school is niet verantwoordelijk.

Een volgende stap is het onderverdelen van de codes in hoofd- en subcodes. Bepaalde codes worden gebruikt in de kantlijn van de kleurcodes. Er wordt gebruik gemaakt van axiaal coderen. De codes worden gebruikt voor

themativering: relevante elementen uit het onderzoek worden uiteengelegd en benoemt. Op deze manier kunnen de resultaten beter en specifieker verwerkt worden tot resultaten (Boeije, 2014). Tijdens het coderen is naar voren gekomen dat bepaalde codes onder één hoofdcode worden neergezet, terwijl de codes beter opgesplitst kunnen worden in twee subcodes om meer inzicht te krijgen in de verschillen in resultaten. De hoofdcode ‘opvoeding’ kan bijvoorbeeld opgesplitst worden in de subcodes ‘autoritatieve opvoeding’ en ‘autoritaire opvoeding’. Hoofdcodes en subcodes zullen geleidelijk ontstaan, waardoor er sprake is van een hiërarchische boomstructuur. Het zoeken naar bewijs in de gegevens wordt overzichtelijker (Boeije, 2014). Als laatste komt selectief coderen aan bod. Bij selectieve codering wordt structuur aangebracht in de hoofd- en subcodes in de transcriptie (Boeije, 2014). Tijdens het coderen zijn codes als ‘social media’, ‘Facebook’, ‘Instagram’ en ‘WhatsApp’ samengevoegd tot het kernthema ‘digitale web’.

Bovenstaande hoofd- en subcodes en kernthema’s zijn geresulteerd in een codeboom. Een codeboom geeft de resultaten van de coderingsstijlen weer (Boeije, 2014). Hierbij worden verbanden gezocht tussen de codes om resultaten te achterhalen en op deze manier de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden. Omdat er twee onderzoekspopulaties aan bod komen in het onderzoek, zullen twee codebomen worden weergegeven: een voor iedere populatie. De codebomen worden weergegeven in bijlage 3 en bijlage 4. De resultaten uit de codebomen worden in het volgende hoofdstuk behandeld en beschreven.

Hoofdstuk 4: Resultaten

In hoofdstuk vier worden de resultaten beschreven aan de hand van de steekproeftrekking. Ter verduidelijking zullen per deelvraag de resultaten naar voren worden gebracht, waarbij gebruik wordt gemaakt van citaten uit de interviews. Naast de resultaatverwerking wordt er een terugkoppeling gemaakt naar de theorie uit het theoretisch kader in hoofdstuk twee. Omdat er gebruik is gemaakt van twee verschillende onderzoekspopulaties, zullen beide populaties per deelvraag worden beschreven.

4.1 Resultaatverwerking deelvraag I

Resultaatverwerking onderzoekspopulatie professionals

Uit de analyse van de interviews met professionals is naar voren gekomen dat verschillende labels zoals social media, pubergedrag en het creëren van een positie in de groep als factor dienen die zorgen voor het pestgedrag. Deze labels zijn onderverdeeld in de thema's 'digitale systeem', 'ontwikkeling/levensfase' en 'peer-pressures'. De zojuist genoemde thema's en labels vallen onder het overkoepelende kernthema 'potentiële factoren'.

Digitale systeem

Wat opvalt uit de analyse van de interviews, is dat iedere respondent aangeeft dat social media en de bijbehorende apps de oorzaak zijn van het pestgedrag. Bij de gestelde vraag 'Wat is voor jou de definitie van cyberpesten?' komen overeenkomende antwoorden naar voren die allemaal betrekking hebben op het internet, social media en vervelende berichten sturen via apps. Respondenten geven, net zoals in de theorie wordt beschreven, aan dat het niet meer stopt op het schoolplein, voornamelijk door de eenvoudigheid en anonimiteit van social media.

Respondent 2, professional instelling X: 'Vroeger was het alleen op school of alleen in het speeltuintje waar je kwam. Nu is het gewoon de hele dag door. Ik denk dat cyberpesten toch wel een ergere vorm is dan gewoon pesten, omdat het 24/7 is. Vaak wordt het ook nog anoniem gedaan, vanuit een anonieme app, dus mensen weten ook gewoon niet wie het dan over ze zegt.'

De professionals geven aan dat smartphones bijdragen aan cyberpesterijen. Door middel van de telefoons kunnen jongeren een groepsapp aanmaken over een bepaald persoon en hier kwetsende berichten en foto's in verzenden. Dit staat ook wel bekend als de meest voorkomende vorm van cyberpesten: laster (Nederlands Jeugdinstituut, 2017). Uit de interviews komt naar voren dat diverse professionals hebben geprobeerd het social media-verbruik binnen instelling X en schoolinstelling Y te verminderen. Echter geven de professionals aan dat dit een onbegonnen zaak is. Respondent 1 van schoolinstelling Y stelt als volgt: 'Je kunt geen telefoonverbod opleggen binnen school. Het is een privé-eigendom en een privé stuk mag je meenemen, maar je moet je wel aan de regels houden die wij binnen school hanteren'.

Ontwikkeling/Levensfase

Wat opvalt uit de analyse van de interviews, is dat er verschillende factoren in de ontwikkeling van de jongeren een bijdrage leveren aan het online pestgedrag. Hierbij worden factoren als voorgeschiedenis, eigen

problematieken, leeftijdsadequaate gedrag, uiterlijk, persoonlijkheid, sociale vaardigheden (onzekerheid, angst, weerbaarheid) en pubergedrag (machogedrag, coping-gedrag) genoemd.

Respondent 10, professional instelling X: *‘Als je naar pubers kijkt, weet je dat hun prefrontale cortex nog niet ontwikkeld is. Daarbij wil ik zeggen dat het plannen en inschatten van risico’s gewoon bemoeilijkt is. Dus als we gewoon kijken naar het pubergedrag en hetgeen wat ik ook zie in het jongerencentrum, komt dat natuurlijk aardig overeen. Wel moet ik zeggen dat anno 2018 er wel een verschuiving is in de leeftijden en de grenzen die ze opzoeken’.*

Cyberpesten vermoeilijkt het proces om te bepalen wanneer het gedrag van jongeren pestgedrag is of dat het gedrag leeftijdsadequaate is. Jongeren maken er een spelletje van, waardoor omstanders niet meer kunnen bepalen wanneer een opmerking als grap bedoeld is of als kwetsend beoordeeld kan worden (Duits & Bruyckere, 2013).

Pedagogisch klimaat

Wat opvalt uit de analyse van de interviews, is dat er verschillende factoren met betrekking tot de opvoeding van de jongere een bijdrage leveren aan het online pestgedrag. Hierbij worden factoren als opvoeding, thuissituatie, ouder-kindrelatie en eerlijkheid genoemd.

Professionals geven in de interviews aan dat de opvoeding een grote rol speelt in het dader-/slachtofferschap van cyberpesten. Tegenwoordig is er meer sprake van een autoritatieve opvoeding binnen het gezin. Ouders hebben liever dat hun kind leert voor zichzelf te zorgen in de huidige maatschappij dan dat er wordt gekeken naar schoolresultaten. Ouders hebben geen controle meer over de dagelijkse bezigheden van het kind en krijgen niet meer alles mee van wat zich afspeelt in de privé-tijd of op school (Veenstra et al., 2009). Ouders leggen de verantwoordelijkheid bij de schoolinstelling, omdat de jongeren hier het merendeel van hun tijd doorbrengen. De schoolinstelling wordt hierdoor verantwoordelijk gesteld voor het cyberpestgedrag dat bij de jongeren voorkomt. Schoolinstelling Y biedt onbewust een stuk opvoeding aan de jongeren, maar geven aan dat de ouders de volledige verantwoordelijkheid hebben over hun kinderen.

Respondent 1, professional instelling Y: *‘Wij zijn school en wij hebben een didactisch en een pedagogisch deel, maar we zijn geen opvoeding. Stiekem doen we dat wel hè, maar als het over dit soort dingen gaat, het sturen van een appje, ja daar heb ik geen zeggenschap over.’*

‘Ouders zijn uiteindelijk verantwoordelijk voor wat er op die telefoon gebeurt. En die verantwoordelijkheid moeten ze niet bij school leggen. Als u controleert wat uw zoon/dochter op die telefoon doet, dan weet u wat er gebeurt, speelt. Dan kunt u het daarmee eens zijn, niet eens zijn en een discussie voeren, maar dat moet je niet terug op school leggen. Ze ontmoeten elkaar hier op school, dat klopt, maar school is niet verantwoordelijk voor wat Jantje typt. Ouders weten soms niet meer wat ze moeten doen en dan leggen ze de schuld bij school.’

Peer-pressures

Wat opvalt uit de analyse van de interviews, is dat er verschillende factoren in de omgeving van de jongere een bijdrage leveren aan het online pestgedrag. Hierbij worden factoren als maatschappelijke ontwikkeling, vrienden, vriendengroepen, roddelen, en buitensluiting genoemd.

Respondent 3, professional instelling X: *‘Jongeren zijn bezig met een positie te creëren in de groep. Daardoor zetten ze iemand anders te kakken om zichzelf wat beter te laten voelen’.*

Uit de antwoorden van de interviews blijkt dat vriendengroepen belangrijk zijn voor de jongeren. Professionals zien dat jongeren vaak hun gedrag afstemmen op de groep. Op school is het belangrijk om vriendschappen te sluiten. Vriendschappen worden vaak afgestemd op de persoonlijkheid en sociale vaardigheden van een persoon. (Duits & de Bruyckere, 2013)

Resultaatverwerking onderzoekspopulatie jongeren

Uit de analyse van de interviews met de jongeren is naar voren gekomen dat verschillende labels zoals social media, eigen problematieken, uiterlijk, opvoeding en het creëren van een positie in de groep als factor dienen die zorgen voor het pestgedrag. Deze labels zijn onderverdeeld in de thema's 'sociale web', 'ontwikkeling/levensfase', 'pedagogisch klimaat' en 'peer-pressures'. De zojuist genoemde thema's en labels vallen onder het overkoepelende kernthema 'potentiële factoren'.

Sociale web

Wat opvalt uit de analyse van de interviews, is dat ook binnen deze populatie de respondenten aangeven dat social media en de bijbehorende apps de oorzaak zijn van het pestgedrag. Bij de gestelde vraag 'Wat is voor jou de definitie van cyberpesten?' komen verschillende overeenkomende antwoorden naar voren die allemaal betrekking hebben op het internet, social media en vervelende berichten sturen via apps. Doordat jongeren vierentwintig uur per dag iemand online en anoniem kunnen pesten, blijft het cyberpestgedrag actueel (Duits & de Bruyckere, 2013).

Jongeren geven aan dat factoren als telefoons, screenshots, een groepsapp en foto's van vroeger bijdragen aan het online pestgedrag. Respondenten geven aan dat er, om een bepaald persoon te kwetsen, berichten worden gestuurd of neergezet via social media met vervelende berichten of foto's van de desbetreffende persoon.

Respondent 5, jongere: *‘Cyberpesten is voor zover ik weet, dat ze via social media bijvoorbeeld vervelende berichten via app sturen of via Facebook vervelende foto's en teksten neerzetten.’*

Ontwikkeling/Levensfase

Wat opvalt uit de analyse van de interviews, is dat er verschillende factoren in de ontwikkeling van de jongeren een bijdrage leveren aan het online pestgedrag. Hierbij worden factoren als voorgeschiedenis, eigen

problematieken, leeftijdsadequaate gedrag, uiterlijk, persoonlijkheid, sociale vaardigheden (onzekerheid, angst, weerbaarheid) en pestgedrag (machogedrag, coping-gedrag) genoemd.

Zoals eerder benoemd in het theoretisch kader wordt cyberpesten door de jongeren niet als iets negatiefs gezien, maar als een spel. Door het niet als pesten maar als spel te zien, verleggen de jongeren de bepalende grens. Door de grens te verleggen, kunnen omstanders niet meer bepalen wanneer een opmerking als grap bedoeld is of als kwetsend beoordeeld kan worden. Dit vermoeilijkt het proces weer om te bepalen of het pestgedrag is of dat het gedrag leeftijdsadequaate is (Duits & Bruyckere, 2013).

Uit de antwoorden van de interviews blijkt dat de respondenten één voor één aangeven dat zij een rustig karakter hebben en vrijwel allemaal onzeker zijn over zichzelf. Alsnog blijkt er een verschil te zitten in de daderrol en slachtofferrol. Vier respondenten geven aan dat zij in het verleden zijn gepest via normale pesterijen en via online pesterijen. Twee respondenten geven aan dat zij een persoon weleens hebben gekwetst met opmerkingen of roddels over die persoon. De respondenten geven weer dat het maken van bepaalde kwetsende opmerkingen of roddels meestal in groepsverband gebeurt. Voor de groep wordt het kwetsend gedrag als lacherige opmerkingen gezien en uit de antwoorden blijkt dat het gedrag niet als pesten bedoeld is. De machtsongelijkheid tussen verschillende personen is ook een factor die zorgt voor het pestgedrag (Van Ouytsel et al, 2014). Het slachtoffer wordt kwetsbaar voor pestgedrag en hierdoor kunnen interne problematieken ontwikkeld worden: jongeren kunnen kampen met onzekerheid, angst, depressie en een verlaagd zelfbeeld (Van Damme, Pauwels & van Gampelaere, 2013).

Respondent 7, jongere: *‘Ik ben vroeger zelf gepest. Ik ben een heel rustig persoon. Soms wel verlegen, maar ook wel heel open. Vooral best wel onzeker over mijzelf. Ik had oren die naar voren stonden en toen gingen zij mij olifantje noemen. Waarom moet dat? Iedereen mag toch gewoon zichzelf zijn?’*

Veenstra et al. (2009) stellen dat de huidige dader van online pestgedrag vroeger zelf slachtoffer kan zijn geweest van pesterijen. Uit de antwoorden van de interviews blijkt dat de huidige daders aangeven vroeger niet gepest te zijn. Ook blijkt dat de slachtoffers geen wraak willen nemen op hun daders. Respondenten geven aan dat ze niet op het pestgedrag hebben gereageerd of willen reageren, omdat zij bang zijn dat het erger wordt gemaakt.

Pedagogisch klimaat

Wat opvalt uit de analyse van de interviews, is dat er verschillende factoren met betrekking tot de opvoeding van de jongere een bijdrage leveren aan het online pestgedrag. Hierbij worden factoren als opvoeding, thuissituatie, ouder-kindrelatie en eerlijkheid genoemd.

Uit de antwoorden van de interviews is naar voren gekomen dat de respondenten geen ‘standaard’ thuissituatie hebben: er is of geen contact met één of beide ouders, of ouders zijn gescheiden, of ouders laten de jongere aan hun lot over, of de jongere is geadopteerd en heeft hier moeite mee, of ze wonen in een vast gezin waar veel ruzie is. De respondenten geven allemaal aan dat er vaak tot bijna dagelijks ruzie thuis is. Hierbij geven ze aan

dat dit standaard ruzies kunnen zijn over huishoudelijke taken, maar ook ruzies over het gedrag van de jongere of van de ouders. De jongeren geven aan dat het merendeel van de ouders voor hun klaarstaat en dat de jongeren bij de ouders terecht kunnen bij eventuele problemen. Uit de resultaten komt naar voren dat ondanks dat de ouders voor hun kinderen klaarstaan de jongeren alsnog niet altijd eerlijk zijn tegen hun ouders.

Respondent 8, jongere: 'Ik vertel mijn ouders niet alles, nee. Het is mijn leven en mijn leven is niet hun probleem. De meeste dingen vertel ik niet en ik weet niet waarom eigenlijk. Ik weet gewoon dat ik het kan zeggen, maar ik denk dat het toch een soort van drempel is waar je overheen moet stappen. Ik ben altijd bang voor hun reactie en dan denk ik laat maar zitten.'

Peer-pressures

Wat opvalt uit de analyse van de interviews, is dat er verschillende factoren in de omgeving van de jongere een bijdrage leveren aan het online pestgedrag. Hierbij worden factoren als maatschappelijke ontwikkeling, vrienden, vriendengroepen, differentiatieverschil, roddelen, en buitensluiting genoemd.

Uit de antwoorden van de interviews blijkt dat vriendengroepen belangrijk zijn voor de jongeren. Op school is het belangrijk om vriendschappen te sluiten (Duits & de Bruyckere, 2013). Als er binnen de vriendschapsgroepen spanningen ontstaan, kunnen de spanningen leiden tot ruzies. Door ruzie binnen de vriendengroep ontstaan meestal roddels en buitensluiting (Duits & de Bruyckere, 2013).

Respondent 8, jongere: 'Stel er is een keer ruzie en dan wordt diegene meestal wel meteen buitengesloten of heel kortaf op gereageerd of iets dergelijks. Achter haar of hem zijn rug om kan ook wel eens een belachelijke opmerking worden gemaakt.'

Zoals eerder aangegeven in bovenstaande antwoorden, geven de jongeren weer dat er vanuit de groep weleens opmerkingen worden gemaakt naar een bepaald persoon. De jongeren zien zichzelf als leider en willen deze positie hoog houden.

4.2 Resultaatverwerking deelvraag II

Resultaatverwerking onderzoekspopulatie professionals

Uit de analyse van de interviews met professionals is naar voren gekomen dat verschillende labels als gespreksvoering, voorlichtingen, korte termijn hulpverlening en een preventieve aanpak als huidige begeleiding zijn ingezet voor het pestgedrag. Deze labels vallen onder het overkoepelende kernthema 'huidige begeleiding'. Daarnaast komt uit de analyse van de interviews met professionals naar voren dat er onvoldoende informatiebeschikking is en het probleem niet vroegtijdig kan worden gesignaleerd. Deze labels zijn onderverdeeld in de thema's 'huidige begeleiding' en 'knelpunten'. De zojuist genoemde thema's en labels vallen onder het overkoepelende kernthema 'huidige werkwijze'.

Huidige begeleiding

Wat opvalt uit de analyse van de interviews, is dat de respondenten aangeven dat er binnen schoolinstelling Y aandacht wordt besteed aan voorlichtingen over cyberpesten. Uit het theoretisch kader komt naar voren dat het antipestprogramma 'Rots en Water' wordt ingezet om de aandacht van de jongeren te richten op de aanpak van pesten (Scholen op de kaart, 2018). De voorlichtingen staan gelijk aan de interventie 'It's up to you', opgericht door het Nederlands Jeugd Instituut. Deze interventie informeert jongeren door middel van een film over cyberpesten. Hierdoor leren jongeren wat cyberpesten precies inhoudt en leren ze om dit onderwerp bespreekbaar te maken (Nederlands Jeugdinstituut, 2014). Respondenten geven aan dat er genoeg gelegenheid aan de jongeren wordt geboden om dit onderwerp bespreekbaar te maken met professionals als leraren, mentoren en sociaal werkers.

Respondent 1, professional instelling Y: 'Wij hebben allerlei voorlichtingen voor docenten, leerlingen en ouders. Deze trainingen hebben wij elk jaar eigenlijk wel. Hebben wij een extra training cyberpesten of social media nodig, kunnen wij het altijd stichtingsbreed oppakken.'

Naast de voorlichtingen, wordt door de respondenten aangegeven dat er aandacht wordt besteed aan het assertiviteitsniveau van de jongeren. De sociale vaardigheid- en assertiviteitstrainingen worden ingezet om de jongeren te leren op een niet-agressieve manier te reageren op het pestgedrag (Van Rooijen-Mutsaers et al., 2015).

Knelpunten

Binnen schoolinstelling Y wordt er gebruik gemaakt van een pestprotocol, waarbij een stappenplan wordt ingezet voor het melden van pestgedrag (Scholen op de kaart, 2018). Echter komt uit de interviews naar voren dat het protocol niet volledig wordt ingezet. Respondent 1 geeft aan dat er door de werknemers geen volledige aandacht wordt besteed aan het protocol, omdat de een de protocollen heel strikt hanteert en de ander dit minder belangrijk vindt.

Respondent 1, professional instelling Y: 'Er is geen protocol voor cyberpesten, wel voor algemeen pesten. We hebben een pestprotocol dat wordt eigenlijk alleen maar gehanteerd op het moment dat politie is ingeschakeld. Of het protocol voor iedereen helder is, durf ik je niet te zeggen.'

Sociaal werkers geven aan zelf helemaal niet met protocollen te werken. Deze respondenten geven aan dat protocollen niet werken in het werkveld. Sociaal werkers werken outreachend en volgens respondent 2 bepaalt iedere professional zelf hoe zij te werk gaan.

Respondent 2, professional instelling X: 'Als we protocollen zouden hebben, moet je je eerst aan allemaal protocollen houden en wordt het wel erg lastig om het spontane en het meteen erop af vliegen te behouden. Door protocollen wordt dit een beetje verminderd.'

Door de respondenten wordt, zoals eerder benoemd, aangegeven dat er aandacht wordt besteed aan het assertiviteitsniveau van de jongeren. Professionals geven aan dat er voldoende informatie tot de beschikking is om de jongeren te informeren over de dagelijkse problemen waar zij tegenaanlopen, maar echter geven de evaluaties van de trainingen geen positief effect. Ondanks de positieve invloed op de sociale vaardigheden van de jongeren is er nog geen bewijs dat deze trainingen werkelijk effect hebben op de reactie van het pestgedrag (van Rooijen-Mutsaers et al., 2015).

Resultaatverwerking onderzoekspopulatie jongeren

Uit de analyse van de interviews met jongeren is naar voren gekomen dat verschillende labels als gespreksvoering, weerbaarheidstraining en voorlichtingen als huidige begeleiding zijn ingezet voor het pestgedrag. Daarnaast komt uit de analyse van de interviews met jongeren naar voren dat er geen actie is ondernomen en geen duidelijk aanpak voor het pestgedrag aanwezig is. Deze labels zijn onderverdeeld in de thema's 'huidige begeleiding' en 'knelpunten'. De zojuist genoemde thema's en labels vallen onder het overkoepelende kernthema 'huidige werkwijze'.

Huidige begeleiding

Wat opvalt uit de analyse van de interviews, is dat de jongeren zich nauwelijks tot niets herinneren over de voorlichtingen die volgens de professionals op school worden gegeven. Jongeren geven weer dat ze in de brugklas een algemene voorlichting hebben gekregen over assertiviteit en pesten. Volgens respondenten 4 wordt er op de basisschool aandacht besteed aan het positief verbeteren van je zelfvertrouwen, maar wordt dit op de middelbare school onvoldoende doorgezet. Het merendeel van de jongeren geven aan dat zij best wel onzeker zijn en de assertiviteitstrainingen fijn vonden.

Respondent 4, jongere: *'Wij hadden een soort 'kom op voor jezelf'. Hierbij had je één keer in de week uitleg en dan moest je daarna een verdedigingssport tegen iemand gaan doen in de gymzaal en daarna moest je een plankje doorslaan met je blote vuist. En daar kwam het wel in voor. Sommige mensen zijn daar wel echt sterker van geworden.'*

Uit de antwoorden van de professionals wordt aangegeven dat er genoeg gelegenheid aan de jongeren wordt geboden om dit onderwerp bespreekbaar te maken met professionals als leraren, mentoren en sociaal werkers. Echter geven de jongeren weer dat zij hun eigen problemen liever met lotgenoten bespreken dan met leraren of mentoren. Een klein deel van de populatie geeft weer dat zij naar sociaal werkers zouden stappen om de problemen bespreekbaar te maken.

Respondent 7, jongere: *'Als ik cyberpesten mee zou maken, zou ik het aan mijn moeder, mijn beste vriendin en mensen in het jongerencentrum vertellen. Die personen kunnen mij heel goed helpen daarin, die personen vertrouw ik ook echt.'*

Knelpunten

Uit de analyse van de interviews blijkt dat de jongeren de sociaal werkers waarderen en naar hun toegaan met problemen als cyberpesten. De jongeren bezoeken het jongerencentrum in hun vrije tijd en zoals respondent 6 aangeeft, wordt er een vertrouwensband tussen de sociaal werker en de jongere opgebouwd. Anderzijds geven de jongeren aan dat zij deze problemen eerder met hun vrienden zullen bespreken dan met professionals. In de literatuur wordt aangegeven dat sociaal werkers niet op nummer een staan als er over cyberpesten gesproken moet worden (Tankink, 2013).

Respondent 6, jongere: *'Ik zou het aan mijn beste vriend vertellen, omdat hij alles van mij weet en ik ook van hem. Een volwassene, ja, die gaan zich er meteen mee bemoeien.'*

4.3 Resultaatverwerking deelvraag III

Resultaatverwerking onderzoekspopulatie professionals

Uit de analyse van de interviews met professionals is naar voren gekomen dat verschillende labels als protocollen, voorlichtingen, telefoonverbod, ouderverantwoordelijkheid, samenwerking met partners en de veiligheid van de jeugd waarborgen als verbeterde vorm van begeleiding gezien worden tegen cyberpesten. Deze labels zijn onderverdeeld in de thema's 'behoeften', 'betrokkenheid actoren' 'preventie' en 'dader/slachtofferhulp'. De zojuist genoemde thema's en labels vallen onder het overkoepelende kernthema 'verbeterde werkwijze'.

Behoeften

Wat opvalt uit de analyse van de interviews, is dat de respondenten aangeven dat er meer actie ondernomen moet worden. Professionals binnen schoolinstelling Y geven aan dat er meer over het onderwerp gepraat moet worden en dat iedereen zich aan de richtlijnen en regelgeving van de instellingen dient te houden.

Respondent 1, professional instelling Y: *'Je krijgt het nooit waterdicht dat al het personeel de protocollen hanteert. Het grootste deel hanteert wel een protocol, maar het blijft docentafhankelijk.'*

Professionals geven aan dat er door ouders wordt geklaagd over het telefoonverbruik binnen schoolinstelling Y. Schoolinstelling Y wordt door ouders verantwoordelijk gesteld voor het pestgedrag. Op school kunnen jongeren kwetsende berichten sturen via WhatsApp, beeldmateriaal verspreiden en allerlei andere zaken via het internet regelen om pestgedrag te vertonen (Van Ouytsel et al., 2014). Professionals geven aan dat een telefoonverbod mogelijk een goede oplossing kan zijn om het pestgedrag te verminderen.

Respondent 1, professional instelling Y: *'Ouders weten soms niet meer wat ze moeten doen en dan leggen ze automatisch de schuld bij school neer. Het is een negatieve maatschappelijke ontwikkeling en gelukkig beginnen ouders zich ook te ergeren aan die stomme telefoons.'*

Betrokkenheid actoren

Professionals geven aan dat volgens ouders schoolinstelling Y onder schooltijd verantwoordelijk is voor de kinderen. Ouders hebben binnen dit tijdspad geen overzicht en controle over hun kinderen, waardoor zij aangeven dat het pestgedrag vanuit de schoolinstelling gestopt dient te worden. Uit de analyse van de interviews blijkt dat de respondenten aangeven dat de ouders meer betrokkenheid en verantwoordelijkheid moeten bieden aan het online pestgedrag. Vanuit schoolinstelling Y en instelling X worden, volgens de professionals, verschillende bijeenkomsten en voorlichtingen gegeven voor ouders, maar uit eerdere analyse blijkt dat op zulke avonden een gering aantal ouders aanwezig zijn en dat niet de gehele groep ouders aanwezig is.

Respondent 1, professional instelling Y: *‘Ouders zijn uiteindelijk verantwoordelijk voor wat er op die telefoon gebeurt. En die verantwoordelijkheid moeten ze niet bij school leggen. De jongeren ontmoeten elkaar op school, dat klopt, maar school is niet verantwoordelijk voor wat Jantje typt.’*

Ouders kunnen zich er niet van bewust zijn dat zij onvoldoende betrokkenheid tonen in de opvoeding van hun kind. Dit hoeft niet per se te worden gekenmerkt als slecht ouderschap, maar volgens Veenstra et al. (2009) behoren een onstabiele band tussen ouder en kind en het gebrek aan controle wel onder dit begrip.

Preventie

Wat opvalt uit de analyse van de interviews, is dat de respondenten samenwerking tussen ketenpartners aanmoedigen. De inzet van sociaal werkers wordt gewaardeerd, omdat er vanuit verschillende visies naar de desbetreffende problematiek wordt gekeken. Professionals geven weer dat er meer inzet vanuit de ketenpartners mag komen bij cyberpesterijen. Momenteel lijkt cyberpesten niet belangrijk door andere werkzaamheden die een hogere prioriteit schijnen te hebben binnen de politie. Echter neemt dit niet weg dat cyberpesten ook een bepaalde aandacht vergt en streng aangepakt dient te worden.

Respondent 2, professional instelling X: *‘Politie geeft aan dat cyberpesten geen prioriteit is en dat er belangrijkere zaken zijn, wat ook hun goed recht is, maar hierdoor wordt het voor de jeugd natuurlijk wel makkelijk gemaakt.’*

Uit de analyse van de interviews komt naar voren dat de regelgeving en richtlijnen aangescherpt mogen worden. Zoals eerder benoemd, geeft respondent 1 aan dat niet iedere werknemer de protocollen binnen de schoolinstelling hanteert. Daarnaast geven de respondenten van instelling X aan dat er geen protocollen aanwezig zijn binnen de instelling, behalve het standaard privacy-protocol. Tot slot geeft schoolinstelling Y weer dat er een duidelijke aanpak wordt gehanteerd voor het pestgedrag binnen de instelling, maar het pestgedrag wordt verplaatst in plaats van aangepakt (Scholen op de kaart, 2018).

Dader-/Slachtofferhulp

Wat opvalt uit de analyse van de interviews is dat de jongeren voor hun vrienden willen zorgen. Hieruit kan gezegd worden dat de respondenten de veiligheid van hun leeftijdsgenoten willen waarborgen. Het slachtoffer kan interne problematieken ontwikkelen die kunnen leiden tot suïcidale gedachten en/of pogingen (Van Damme, Pauwels & van Gampelaere, 2013). Respondent 1 geeft aan dat schoolinstelling Y zich niet alleen bekommerd om het slachtoffer van de pesterijen, maar ook om de dader. Beide partijen dienen geholpen te worden, maar volgens respondent 2 dienen pesterijen sneller gemeld te worden voor een vroegtijdige aanpak.

Respondent 1, professional instelling Y: 'Het is nooit slachtoffer alleen, vergeet niet dat het slachtoffer ook iets triggert bij de pester om te gaan pesten. Het is nooit eenrichtingsverkeer, kijk naar beide kanten, er zit altijd iets achter.'

Resultaatverwerking onderzoekspopulatie jongeren

Uit de analyse van de interviews met jongeren is naar voren gekomen dat verschillende labels als voorlichting, ouderverantwoordelijkheid, schoolbetrokkenheid, inzet politie en aandacht voor het slachtoffer als verbeterde vorm van begeleiding gezien worden tegen cyberpesten. Deze labels zijn onderverdeeld in de thema's 'behoeften', 'betrokkenheid actoren' 'preventie' en 'slachtofferhulp'. De zojuist genoemde thema's en labels vallen onder het overkoepelende kernthema 'verbeterde werkwijze'.

Behoeften

De jongeren vinden dat er meer voorlichtingen moeten worden gegeven, dat er meer individueel en in groepsverband over het onderwerp gepraat moet worden en dat daders van pesterijen worden gestraft. Volgens de jongeren dienen leeftijdsgenoten zich bewust te worden van hun pestgedrag en wat dit kan aanrichten bij een ander. Respondent 7 geeft bijvoorbeeld aan dat er een halfjaarlijkse of jaarlijkse herhaling van voorlichtingen kan worden gegeven om de aandacht op en de aanpak van het probleem actief te houden.

Betrokkenheid actoren

Wat opvalt uit de analyse van de interviews, is dat een merendeel van de jongeren het onderwerp niet bespreekbaar maken bij de ouders. Jongeren geven aan dat zij hun ouders niet vertrouwen of niet willen lastig vallen met eigen problemen, omdat zij hier meestal een negatieve reactie op terug krijgen. Deze jongeren geven aan dat dit mede wordt bepaald door de slechte thuissituatie.

Respondent 7, jongere: 'Mijn leven is mijn leven en niet hun probleem. Ik ben ook heel bang voor hun reactie, dan denk ik laat maar zitten, ik hou het wel voor mijzelf.'

Uit de antwoorden van de interviews blijkt dat niet alleen de ouders schoolinstelling Y verantwoordelijk stellen voor de acties van de kinderen onder schooltijd. De jongeren zijn dit merendeels met de ouders eens. Jongeren geven in de interviews weer dat school meer betrokken moet zijn bij het online social media-verbruik. Volgens de jongeren krijgen zij veel te veel ruimte om de telefoon en het internet te gebruiken tijdens de lessen.

Preventie

Respondenten geven weer dat er meer inzet vanuit de politie mag komen bij meldingen van cyberpesterijen: er mag meer actie worden ondernomen als er aangifte wordt gedaan.

Op dit moment is (cyber)pesten niet strafbaar, tenzij het pestgedrag langdurig blijft aanhouden en dient de jongere bewijsmateriaal te verzamelen voordat het probleem serieus wordt genomen (Nederlands Jeugdinstituut, 2017). Uit de analyse van de interviews blijkt dat de jongeren geen melding maken vanwege angst voor verdere pesterijen, waardoor er maar een minimaal aantal aangiftes wordt gedaan.

Respondent 9, jongere: *'Ik heb geen aangifte gedaan, omdat op dat moment de leraren niet achter mij stonden. Ik had het idee van dan moet ik het alleen gaan doen en haar vriendengroep was zo groot en gevaarlijk, maar ik dacht als ik aangifte ga doen dan gaat het helemaal mis. Ze woont nota bene bij mij om de hoek.'*

Dader-/Slachtofferhulp

Volgens de jongeren is het belangrijk dat de slachtoffers van het online pestgedrag worden geholpen met hun onzekerheid. Het merendeel van de respondenten geeft aan dat alleen het slachtoffer moet worden geholpen, omdat de dader er zelf voor kiest om te pesten. De jongeren geven aan dat het slachtoffer de volledige aandacht moet krijgen, zodat er geen verdere interne problematieken ontstaan.

Respondent 7, jongere: *'Ze moeten kinderen in het zonnetje zetten als ze weten dat het kind gepest wordt, zodat kinderen toch weten dat ze wel belangrijk zijn. Dat is ook heel belangrijk voor het zelfvertrouwen van kinderen.'*

Hoofdstuk 5: Conclusie en aanbevelingen

In hoofdstuk vier zijn de resultaten van het onderzoek weergegeven. In hoofdstuk vijf, paragraaf 5.1 wordt antwoord gegeven op de gestelde deelvragen. In paragraaf 5.2 wordt antwoord gegeven op de hoofdvraag van het onderzoek. Hiernaast zullen in paragraaf 5.3 aanbevelingen worden gegeven over het desbetreffende probleem.

In dit hoofdstuk zal aan de hand van de resultaten uit het vorige hoofdstuk een conclusie worden getrokken. Hierbij zullen de deelvragen en de hoofdvraag beantwoord worden. Vervolgens zullen er aan de hand van de conclusie aanbevelingen worden geschreven voor instelling X.

5.1 Beantwoording deelvragen

Er zijn rondom de factoren die van invloed zijn op cyberpestgedrag verschillende potentiële factoren op diverse niveaus naar voren gekomen. Gekeken naar het social media-verbruik als factor zijn de privé-eigendommen het grootste onderdeel van de cyberpesterijen. Telefoons zijn eigendom van de jongere zelf en zijn of haar ouders, waardoor professionals het social media-verbruik alleen binnen de instellingen kunnen verminderen. Telefoons blijven benodigdheden waar de jongeren in privétijd de hele dag actief op zijn. Op deze manier blijven zij in contact met leeftijdsgenoten en blijven zij op de hoogte van alle nieuwtjes.

Gekeken naar de ontwikkelingsfase van de jongeren als factor is het moeilijk om te bepalen of het pestgedrag leeftijdsadequaat gedrag is of dat de jongeren heel goed weten dat zij pestgedrag vertonen. Voor de jongeren is het moeilijk om deze grens in de huidige problematiek te bepalen, waardoor het pestgedrag zich blijft aanhouden (Duits & Bruyckere, 2013). Deze bepalende grens hangt ook samen met de opvoeding als potentiële factor. Ouders kiezen zelf voor een bepaalde opvoedingsstijl waarmee zij hun kinderen opvoeden. Het ene gezin kiest voor een strengere opvoedingsstijl, terwijl het andere gezin kiest voor een lossere aanpak. Jongeren worden verschillend opgevoed, wat het verschil in normen en waarden kan verklaren. Op deze manier weten zij niet wanneer iets pestgedrag of plaaggedrag is (Veenstra et al., 2009).

Ouders hebben geen volledige controle over de bezigheden van hun kind, waardoor jongeren deels vrij worden gelaten en het online pestgedrag kunnen uitoefenen. Hierbij zoeken jongeren ondersteuning vanuit vriendengroepen in plaats van bij de ouders, wat tot de laatste potentiële factor leidt: peer-pressures. Vriendschappen zijn belangrijk in het leven en de ontwikkeling van de jongeren, maar vriendschappen worden afgestemd op de persoonlijkheid van individuen. Iedere persoon verschilt van elkaar, waardoor ruzies kunnen ontstaan. Pestgedrag wordt, in de meeste gevallen, in groepsverband uitgeoefend, waardoor ruzies en roddels ontstaan en jongeren worden buitengesloten. Dit gedrag wordt offline uitgeoefend en online voortgezet, wat leidt tot cyberpesterijen (Duits & Bruyckere, 2013).

Als er wordt gekeken naar de begeleiding van cyberpesterijen op dit moment, dan kan er gesteld worden dat er op dit moment een positieve begeleiding plaatsvindt vanuit de professionals, maar dat de kennis over en aandacht voor het probleem volgens de respondenten op dit moment matig zijn. Professionals hebben

onvoldoende regelgeving en richtlijnen om de problematiek aan te pakken. Het is moeilijk om met een aanpak tegen cyberpesten te werken, omdat er onvoldoende informatie aanwezig is over de problematiek. Professionals zetten verschillende methodes en interventies in om het pestgedrag te verminderen, maar volgens dit onderzoek heeft dit alsnog geen effect. Geldende protocollen worden niet door iedereen gehanteerd en instelling X werkt zelfs zonder protocollen. Professionals geven aan dat er voldoende actie wordt ondernomen, terwijl jongeren aangeven dat er weinig tot geen actie wordt ondernomen. Daarnaast gaan professionals ervanuit dat de jongeren pestgedrag bespreekbaar maken. Echter bespreken de jongeren problemen liever eerder met vrienden en pas met professionals als zij goede begeleiding nodig hebben. Hieruit mag geconcludeerd worden dat er sprake is van een misvatting over de effectiviteit van de ingezette interventies. De huidige begeleiding tegen cyberpesten is op dit moment niet voldoende om het cyberpesten te verminderen.

Ondanks de deels positieve begeleiding die de professionals op dit moment hanteren, is het belangrijk dat alle betrokken actoren op één lijn zouden komen betreft het telefoon- en social media-verbruik. Op dit moment stellen de betrokken partijen elkaar verantwoordelijk voor het online pestgedrag onder de jongeren, maar alle partijen dienen betrokken te worden bij de aanpak van de cyberpesterijen. Het zou helpen als er meer controle wordt uitgeoefend en meer bescherming wordt geboden aan de jongeren en de negatieve kanten van social media. De veiligheid van de jeugd dient als prioriteit te worden genomen bij cyberpesterijen en professionals moeten zich focussen op interne problematieken om ervoor te zorgen dat de jongeren in de toekomst voor zichzelf op durven te komen.

5.2 Beantwoording onderzoeksvraag

Uit bovengenoemde resultaten kan geconcludeerd worden dat verschillende factoren en actoren bijdragen aan cyberpesterijen. Het is belangrijk dat de triggers voor het pestgedrag worden aangepakt. Het eenvoudig en anoniem gebruik van het digitale web kan niet worden tegengegaan, maar het is belangrijk dat jongeren leren op een positieve manier gebruik te maken van het sociale web (Duits & de Bruyckere, 2013). Dit kan worden meegegeven vanuit de opvoeding. Jongeren leren vanuit thuis normen en waarden die zij in de maatschappij meenemen. Wat voor een bepaalde opvoedingsstijl als normaal gedrag wordt ervaren, kan voor een andere opvoeding als kwetsend gedrag worden gezien. Jongeren weten niet hoe zij met dit gedrag om moeten gaan en krijgen de kans om het pestgedrag ook daadwerkelijk uit te voeren. Hierdoor kan er snel sprake zijn van een machtsongelijkheid, waardoor er een duidelijk onderscheid plaatsvindt tussen de dader en het slachtoffer. De machtsongelijkheid is duidelijk aanwezig, waardoor de betreffende krachtige persoon zich dient te bewijzen tegenover leeftijdsgenoten. De macht kan leiden tot nieuwe vriendschappen, wat het pestgedrag heftiger maakt. Gezamenlijke opmerkingen maken naar het slachtoffer zorgt altijd voor een krachtiger effect (Van Ouytsel et al, 2014).

Op deze aandachtspunten kunnen de professionals begeleiding en ondersteuning bieden. Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat cyberpesterijen vanuit verschillende invalshoeken vermindert kan worden. De betrokken actoren dienen meer betrokkenheid en verantwoordelijkheid te bieden bij cyberpesterijen. Professionals en jongeren hebben beide behoeften aan meer aandacht en actie jegens cyberpesten binnen schoolinstelling Y. Jongeren hebben behoefte aan meer voorlichtingen, meer gespreksvoering individueel en in groepsverband en

meer ondersteuning vanuit alle partijen. Vandaar dat het belangrijk is dat alle actoren worden meegenomen in de aanpak van cyberpesten. Ouders en professionals dienen controle en ondersteuning aan de jongeren te bieden als zij in de buurt zijn van de jongeren. Ouders hebben geen overzicht als de jongeren aanwezig zijn binnen schoolinstelling Y of instelling X, waardoor de professionals de opvoedende rol dienen over te nemen en het social media-verbruik van de jongeren dienen te controleren en te verminderen.

In de vrije tijd van de jongeren dienen de ouders het overzicht en de controle aan te scherpen. Deze controle en ondersteuning wordt versterkt door de grote behoefte naar samenwerking met de politie. Op dit moment wordt er aandacht besteed aan cyberpesten vanuit de politie, maar beide onderzoekspopulaties geven aan dat er meer actie ondernomen mag worden, vooral bij het melden van cyberpesterijen. Cyberpesten moet eerder als strafbaar feit worden gezien, zodat jongeren eerder melding durven te maken en niet in angst hoeven te leven voor verdere pesterijen. Op deze manier zal ook voor zowel daders, slachtoffers en omstanders van cyberpesterijen duidelijk worden wat de gevolgen van cyberpesten zijn. Het is belangrijk dat de veiligheid van de jongeren als prioriteit wordt gezien. Jongeren moeten zich veilig en positief kunnen ontwikkelen tot adolescent.

5.3 Aanbevelingen

Vanuit de conclusie van de hoofdvraag worden er enkele aanbevelingen gegeven op welke manier de professionals begeleiding kunnen bieden om het pestgedrag te verminderen.

- Professionals binnen instelling X en schoolinstelling Y moeten een stroomschema/jaarschema maken over hoe jongeren preventief met de professionals in contact kunnen komen en hoe een vertrouwensband opgebouwd kan worden. Uit de interviews is naar voren gekomen dat het merendeel van de jongeren naar de jongerenwerkers stapt bij uit de hand gelopen problemen, waarbij een stroomschema verdere communicatie kan bevorderen. Het is van belang om cyberpesterijen in een vroeg stadium te stoppen. Hierbij kan de professional inspringen: het is belangrijk dat de jongeren zich veilig en vertrouwd voelen bij de begeleiding van een professional. Door middel van een jaarschema worden professionals meegenomen in het schoolsysteem en kunnen zij op een begeleidingsniveau in contact komen met de jongeren. De professionals bouwen een preventieve vertrouwensrelatie met de jongeren op en jongeren hoeven niet met hun problemen rond te blijven lopen. Jongeren kunnen door middel van goede communicatie binnen instelling X en schoolinstelling Y met professionals zichzelf en anderen hulp bieden bij cyberpesterijen of andere problematieken.
- In eerdere analyse van het onderzoek is naar voren gekomen dat het merendeel van de meiden een negatief zelfbeeld en onzekerheden ervaren in de puberteit. Hierdoor zou het werken aan een positief zelfbeeld wellicht een uitkomst kunnen bieden voor de vermindering van het pestgedrag. Professionals kunnen hierover in gesprek gaan met jongeren en eventueel kunnen deze thema's worden meegenomen in de jaarschema's binnen de schoolinstelling. Hierdoor leren de jongeren zelfvertrouwen en weerbaarheid te ontwikkelen, wat leidt tot assertiever gedrag. Voor deze aanbeveling is het wenselijk om een vrouwelijke jongerenwerker of meidenwerker aan te wijzen, zodat de professional zich kan verplaatsen in de gevoelens van de jongeren.

- Professionals moeten een ingang vinden bij ouders om hen te activeren om onder andere duidelijkheid te creëren over het pestgedrag via social media bij de jongeren. Momenteel wordt door beide partijen de verantwoordelijkheid bij de ander gelegd, maar beide partijen dienen de verantwoordelijkheid te nemen voor het huidige pestgedrag. In het stroomschema/jaarschema kan worden opgenomen dat de ouders in de brugklas geïnformeerd worden over de nieuwe manier van opvoeden van de schoolinstelling. Op deze manier zien ouders dat het jongerenwerk onderdeel is van school en kan er een vertrouwensband worden opgebouwd. Bij cyberpesterijen worden jongeren bestraft en kan de professional contact opnemen met de ouders om regels op te stellen tegen het pestgedrag.
- Bij vroegtijdige signalering kunnen de professionals preventief te werk gaan, maar bij een pestproblematiek in een verder ontwikkeld stadium kan de professional de jongeren bijstaan en begeleiding bieden tot aan het proces van aangifte. Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat jongeren graag iemand achter zich hebben staan, zodat zij serieus genomen worden. Zonder een 'back-up' zullen jongeren het pestgedrag niet aankaarten bij de politie. De professionals zorgen in samenwerking met de politie ervoor dat de jongeren zich veilig voelen. De jongeren hoeven op deze manier niet meer bang te zijn dat er geen actie wordt ondernomen vanuit hogere partijen.

Hoofdstuk 6: Discussie

In hoofdstuk zes wordt gekeken naar hoe het gehele onderzoek is verlopen. In paragraaf 6.1 wordt er gekeken naar overeenkomsten, aanvullingen en afwegingen voor de probleemanalyse. In paragraaf 6.2 worden de sterke en de zwakke kanten van het onderzoek aangekaart.

6.1 Betekenis en bruikbaarheid

De beschreven probleemanalyse is een rode draad geweest tijdens het gehele onderzoek. Dit valt terug te zien in de resultaten van de interviews, de conclusies van de hoofd- en deelvragen en de gegeven aanbevelingen. Alsnog zijn er een paar verschillen waar te nemen tussen de probleemanalyse en de resultaten van het gehele onderzoek. Onderstaande discussie geeft de verschillen weer van de theorie en de resultaten van het onderzoek.

Zoals in de probleemanalyse wordt beschreven, hangt cyberpesten samen met de toenemende digitale wereld. Social media is een begrip die wij niet meer kunnen wegdenken uit het dagelijks leven en waar jongeren op een positieve en negatieve manier veel gebruik van maken. De eenvoudigheid en anonimiteit van social media werd als een van de factoren genoemd voor de cyberpesterijen (Walrave & van Ouytsel, 2014). Dit is naar voren gekomen in de resultaten van het onderzoek: uit de resultaten blijkt dat het social media-verbruik van de jongeren hoog is. Respondenten geven weer dat de smartphone niet meer weg is te denken uit de leefwereld van de jongeren. Geconcludeerd kan worden dat het social media-verbruik inderdaad een grote trigger is voor cyberpesterijen. Het social media-verbruik kan door de opvoedende partijen verminderd worden door gebruik te maken van de aanbeveling over regels stellen. De nieuwe opvoeding vanuit de schoolinstelling biedt een verminderd gebruik van de smartphone.

Daarnaast wordt in de probleemanalyse aangegeven dat cyberpesten een negatieve invloed heeft op de identiteitsvorming. In de ontwikkeling naar de adolescentiefase kunnen jongeren vatbaar zijn voor het pestgedrag (Delfos, 2013). Jongeren krijgen te maken met veranderingen aan het lichaam en in de leefwereld. Hierdoor kunnen onzekerheden opspelen, waardoor jongeren zich kwetsbaar opstellen. Op deze manier is het voor de dader eenvoudiger om een onzeker persoon als slachtoffer te kiezen voor de pesterijen. Zoals in de probleemanalyse wordt aangegeven, wordt het pestgedrag gekenmerkt met macho-gedrag binnen de vriendengroep (Van Ouytsel et al, 2014). Dit gedrag komt ook naar voren uit de resultaten van de interviews. Jongeren geven aan dat het pestgedrag wordt gestimuleerd door vrienden. Geconcludeerd kan worden dat de identiteitsvorming een bijdrage levert aan het pestgedrag. De onzekerheden van de slachtoffers kunnen worden versterkt met behulp van assertiviteitstraining. Door aan het zelfbeeld van de jongeren te werken, leert de jongeren voor zichzelf op te komen en ontstaat er geen ongelijkheid binnen de vriendengroepen.

Gekeken naar de huidige begeleiding en de toekomstige begeleiding is er nog geen werkend beleid voor cyberpesten. Cyberpesten maakt al een tijd onderdeel uit van de maatschappij, waarbij verschillende interventies zijn ontwikkeld die het pestgedrag tegen zouden moeten gaan. In de probleemanalyse wordt weergegeven dat er verschillende elementen aan elkaar gekoppeld moeten worden om cyberpesterijen succesvol tegen te gaan (Van Ouytsel et al., 2014). Uit de resultaten is naar voren gekomen dat professionals eerder met deze elementen hebben gewerkt, maar dat deze interventies maar op korte termijn werkzaam zijn. De jongeren voelen zich

aangesproken op het moment dat de elementen worden ingezet, maar na één dag is deze informatie niet meer relevant. Uit de resultaten is ook naar voren gekomen dat cyberpesten een actueel probleem is wat op langere termijn moet worden behandeld. De respondenten geven aan dat het mogelijk zou helpen als alle betrokken actoren samenwerken. In de conclusie wordt aangegeven dat verschillende invalshoeken het probleem kunnen verminderen. De informatie uit de probleemanalyse en de conclusie komen overeen, omdat beide van mening zijn dat er meer actie ondernomen mag worden vanuit de kant van de professionals en de ouders. Dit kan worden bewerkstelligd door het stroomschema in te zetten binnen instelling X en het jaarschema binnen schoolinstelling Y. Door de jongerenwerkers van instelling X binnen de schoolsetting te betrekken, krijgen zij een duidelijke schets van de gehele situatie. Op deze manier kunnen zij in de schooltijd en privétijd met de jongeren communiceren en een vertrouwensband opbouwen. Vanuit hier kunnen instelling X en schoolinstelling Y contact opnemen met de ouders en samen kortsluiten wat er bij eventuele situaties aan de jongeren voorgelegd kan worden. De begeleiding van cyberpesterijen blijft circuleren en de jongeren zullen het gevoel krijgen dat zij serieus worden genomen.

Als laatste punt komt de politie als ketenpartner naar voren. Wat niet in de probleemanalyse naar voren komt, is dat de politie meer betrokkenheid kan bieden bij de problematiek. Op dit moment is cyberpesten niet strafbaar, waarbij uit de resultaten naar voren komt dat vele jongeren in angst blijven voor het melden van pestgedrag bij de politie (Van Ouytsel et al, 2014). Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat jongeren graag iemand achter zich hebben staan en op dit punt kunnen de professionals van beide instellingen inspringen. De professionals kunnen de jongeren bijstaan en begeleiding bieden tot aan het proces van aangifte, zodat de jongeren niet bang hoeven te zijn voor verdere pesterijen. De veiligheid van de jongeren is een prioriteit en zowel in de probleemanalyse als in de conclusie wordt weergegeven dat de veiligheid voorop staat.

Het gehele onderzoek is maatschappelijk relevant, omdat door de onderzoeksvraag duidelijk is geworden op welke manier de sociaal agoog jongeren kan begeleiding bij cyberpesterijen. Cyberpesten wordt een steeds actueler probleem, zoals ook in de probleemanalyse wordt beschreven. Instellingen zijn tot op heden op zoek naar een begeleidingsmethodiek tegen cyberpesten, maar tot op heden is er nog niets empirisch bewezen. Gekeken naar de aanbevelingen en de discussiepunten van het onderzoek kan geconcludeerd worden dat de professionals binnen instelling X en schoolinstelling Y de handvaten kunnen aannemen om de begeleidingsmethodiek uit te proberen. Bij de aanbevelingen is er specifiek gekeken naar wat de professionals kunnen bijdragen en hoe zij de betrokken actoren kunnen meenemen in de samenwerking om cyberpesten te verminderen. Het onderzoek is praktisch inzetbaar binnen instelling X en schoolinstelling Y, omdat het onderzoek specifiek gericht is op meiden in de leeftijd van 15 tot en met 17 jaar oud op het leerniveau VMBO van schoolinstelling Y binnen één gemeente. Gekeken naar de aanbevelingen en begeleidingsmethodiek kunnen andere instellingen dit onderzoek wel generaliseren. De aanbevelingen zijn eenvoudig en geleidelijk uit te voeren, wat vaststelt dat de betekenis en bruikbaarheid van het onderzoek hierin terugkomt. De aanbevelingen zijn deels gericht op lange termijn begeleiding, maar dat is het streven van dit onderzoek geweest.

6.2 Sterkte- en zwakteanalyse

In het kader van de sterkte- en zwakteanalyse van het gehele onderzoek zullen verschillende onderdelen van het onderzoek worden geanalyseerd op sterktes en zwaktes.

Steekproeftrekking

Voor het onderzoek zou de onderzoeker vijf professionals en vijf slachtoffers van cyberpesten interviewen. Echter is dit doel niet waargemaakt. Het is onmogelijk om binnen schoolinstelling Y vijf leerlingen uit te kiezen voor een onderzoek over cyberpesten, terwijl iedere omstander op de hoogte is van het feit dat deze leerlingen zelf slachtoffer van cyberpesten zijn of zijn geweest. Hiermee zouden de leerlingen zich gepasseerd voelen en zouden de antwoorden van de respondenten terughoudend zijn geweest. Voor het onderzoek zouden de leerlingen uiteraard zeer geschikt zijn, maar als onderzoeker waarborg je liever de veiligheid van de leerlingen. Op dat moment is in overleg met schoolinstelling Y het besluit gemaakt dat er zes leerlingen, allemaal al in contact geweest met de onderzoeker, deel zouden nemen aan het onderzoek. Echter was op dat moment nog niet duidelijk of alle leerlingen met cyberpesten in aanraking zijn of zijn geweest. Naast de leerlingen hebben vier van de vijf professionals deel uitgemaakt van het onderzoek. Professional vijf is wegens ziekte en kort tijdsbestek vervangen door een leerling.

Door het korte tijdsbestek heeft de onderzoeker niet meer dan tien respondenten geïnterviewd. Bij afname van meerdere interviews zou de uitkomst van het onderzoek veranderd kunnen worden. Dit mede doordat de onderzoeker meerdere gegevens met elkaar zou kunnen vergelijken.

Semi-gestructureerde interviews

Alle interviews zijn binnen instelling X en schoolinstelling Y afgenomen. De professionals dienen werkbaar te zijn binnen instelling X en schoolinstelling Y. De jongeren dienen als leerling te zijn ingeschreven bij schoolinstelling Y. Tijdens de opnames is gebruik gemaakt van een dictafoon om de interviews op te nemen voor latere verwerking. Voor de opnames hebben de respondenten een toestemmingsformulier moeten tekenen voor deelname van het onderzoek. Het doel van het onderzoek is waargemaakt.

Tijdens de interviews is er sprake van één-op-één gesprekken met de onderzoeker. Er zijn geen andere betrokkenen in de ruimte aanwezig, zodat eerlijkheid en openheid gewaarborgd worden. Dit doel is ook waargemaakt.

Echter zijn er enkele zwaktes tijdens de interviews naar voren gekomen. De onderzoeker heeft gebruik gemaakt van een semi-gestructureerd interview (Boeije, 2014). Hierbij worden voorafgaand aan het interview vragen opgesteld, maar mag de onderzoeker van deze vragen afwijken (Boeije, 2014). De onderzoeker heeft duidelijke vragen opgesteld, maar heeft tijdens het onderzoek gemerkt dat de respondenten te algemene antwoorden hebben gegeven op deze vragen, waardoor diepgang vaak niet mogelijk is geweest. Bij het afwijken en verdieping van de vragen hebben de respondenten regelmatig dezelfde antwoorden herhaald. **Hierdoor is de verkregen informatie eenzijdig wat heeft geleid tot oppervlakkige resultaten.**

Daarnaast kan de onderzoeker de volgende keer beter meer gerichte vragen stellen over de behandeling tegen cyberpesten. Tijdens het interview zijn er topics besproken als behandelingen, huidige werkwijze en methodieken tegen cyberpesten. Echter is op dit antwoord regelmatig gereageerd met het antwoord 'er zijn op dit moment geen methodieken of werkwijzen tegen de problematiek'. Door middel van deze antwoorden is er wel

antwoord gegeven op een van de deelvragen, maar de onderzoeker had zelf graag meer informatie hierover verkregen.

Triangulatie

Triangulatie houdt volgens Denzin (1978) in dat er meer metingen worden verricht vanuit verschillende invalshoeken (Boeije, 2014). Dit wil zeggen dat verschillende onderzoeken samenwerken aan dit onderzoek.

Voor dit onderzoek heeft de onderzoeker voor het verkrijgen van feedback gebruik gemaakt van drie verschillende informatiebronnen: scriptiebegeleiding vanuit het schoolinstituut, instelling X en medestudenten vanuit het schoolinstituut. Deze feedback is voor de onderzoeker een extra kijk op de verwerking van de wetenschappelijke literatuur en de verdere informatieverwerking, omdat goede afstemming en verbandlegging tussen de hoofdstukken noodzakelijk is voor het onderzoeksrapport. De context en probleemschets van het onderzoek zijn volledig uitgewerkt op de drie verschillende niveaus. Door feedback op het theoretisch kader van het onderzoek heeft de onderzoeker een goede topiclist kunnen opstellen, omdat de gegeven feedback duidelijk heeft gemaakt welke onderwerpen naar voren kwamen in het theoretisch kader. Deze onderwerpen werden uiteindelijk de topics van de interviews. Feedback op de methodologie geeft weer dat er een duidelijke opbouw is gegeven over de dataverzameling van het onderzoek. Vanwege de verduidelijking van de dataverzameling was het mogelijk om interviewvragen op te stellen en deze te verwerken tot goede resultaten van het onderzoek. Na enkele problemen in het geven van aanbevelingen is uit de feedback duidelijk geworden dat de aanbevelingen worden gegeven aan de professionals. Deze opheldering zorgde voor nieuwe aanbevelingen waarmee het onderzoek kon worden afgerond. Door de metingen vanuit de verschillende informatiebronnen zijn structurele fouten in het onderzoek zo min mogelijk gebleven.

Literatuurlijst

- Achterberg, F. & Hoop, Allard, de (2014). *Begeleiden: wat is dat?* Geraadpleegd op 11 mei 2018 via www.lerarenopleider.nl/velon/wp-content/uploads/2014/07/4_2_1begeleidenwatisdat.pdf
- Baarda, B., Bakker, E., Fischer, T., Julsing, M., Goede, M. de, Peters, V. & Velden, T. van der (2013). *Basisboek kwalitatief onderzoek: handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Barth-Steenhoek, K. (2014). *De Rol van Cyberpesten op het Zelfbeeld* (Master's thesis).
- Beek, E. G., van de (2014). *Vertekende betekenis: een semiotische analyse van emoticons in CMC* (Bachelor's thesis).
- Boeije, H. (2014). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: Denken en doen*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- Damme, A., van, Pauwels, L. & Gampelaere, M., van (2013). *Traditioneel pestgedrag versus cyberpesten: een verkennende analyse van zelf gerapporteerd dader-en slachtofferschap*. *Panopticon*, 34(6), 448-472.
- Delfos, M.F. (2013). *Psychologie van de adolescentie: biologisch, psychologisch en pedagogisch*. Amsterdam: Pearson Benelux BV.
- Duits, L. & Bruyckere, P. de (2013). *Meisjes kijken: of meisjescultuur in de spiegel*. Culemborg: Van Duuren Psychologie.
- Duits, L. & Bruyckere, P. de (2013). *Meisjes kijken: of meisjescultuur in de spiegel*. Tiel: Uitgeverij Lannoo nv.
- Groot, R., de (2014). *Het Puberbrein; Brein, leefstijl en leren*.
- Hermes, J., Naber, P. & Dieleman (red.) (2012). *Leefwerelden van jongeren: thuis, school, media en populaire cultuur*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Jacobs, N.C.L., Goossens, L., Völlink, T. & Dehue, F. (2013). *Cyberpesten: een nieuwe vorm van pesten?* *De Psycholoog*, 48,11.
- Keller, P., Eijnden, J. van der, Steenhoven, J. van den (2008). *Stichting Nederland Kennisland: Onderzoeksverslag 'Mediawijsheid Kaart'*. Geraadpleegd op 27 april 2018 via https://www.kl.nl/wp-content/uploads/2014/04/verslag_mediawijsheid.pdf

Kester, J. (2017). *Een onderzoek naar de preventie en curatie van cyberpesten en de bevordering van positieve online interactie*. Utrecht: WOSO.

Kohnstamm, R. (2009). *Kleine ontwikkelingspsychologie III: de puberjaren*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Margry, C.J. (2011). *Ouderbetrokkenheid: Drempels en kansen in beeld*. (Master's thesis)

Nederlands Jeugdinstituut (2017). *Cyberpesten: wat is het en wat kan je er tegen doen?* Geraadpleegd op 27 februari 2018 via <https://www.nji.nl/nl/Producten-en-diensten/Publicaties/NJi-Publicaties/Cyberpesten>.

Nederlands Jeugdinstituut (2014). *Databank Effectieve Jeugdinterventies: It's up to you*. Geraadpleegd op 17 maart 2018 via <https://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Effectieve-Jeugdinterventies/Erkende-interventies/Erkende-interventies-It>.

Nederlands Jeugdinstituut (2015). *Pesten: Wat helpt tegen pesten?* Geraadpleegd op 30 juli 2018 via <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Pesten/Aanpak/Wat-helpt-tegen-pesten>

Nederlands Jeugdinstituut (2018). *Sterke basis voor de jeugd: versterken opvoedkundig klimaat*. Geraadpleegd op 18 juli 2018 via <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Sterke-basis-voor-de-jeugd/Versterken-opvoedkundig-klimaat>

Ouytsel, J., van, Vandebosch, H., Walrave, M., & Ponnet, K. (2014). *Cyberpesten: hoeveel komt het voor en wat kunnen scholen ertegen doen?* *Weten Wat Werkt en Waarom*, 3(4), 6-13.

Platform Sociaal Werk Nederland (2017). *Wat doen we: wat is sociaal werk?* Geraadpleegd op 07 maart 2018 via <https://www.sociaalwerknederland.nl/wat-doen-we/252-wat-is-sociaal-werk>.

Rooijen-Mutsaers, K. van, Udo, N., Wienke, D. & Daamen, W. (2015). *Nederlands Jeugdinstituut onderzoekt: Wat werkt tegen pesten?*

Scholen op de kaart (2018). *Connect College Havo, Atheneum & Gymnasium: Schoolklimaat en veiligheid*. Geraadpleegd op 17 maart 2018 via <https://www.scholenopdekaart.nl/Middelbare-scholen/1808/1132/Connect-College---locatie-HavoAtheneumGymnasium/Schoolklimaat-en-veiligheid>

Scholen op de kaart (2018). *Connect College VMBO: Aantal leerlingen*. Geraadpleegd op 17 maart 2018 via <https://www.scholenopdekaart.nl/Middelbare-scholen/1809/1085/Connect-College---locatie-VMBO/Aantal-leerlingen>

Scholen op de kaart (2018). *Pestprotocol Connect College*. Geraadpleegd op 17 maart 2018 via https://www.scholenopdekaart.nl/vensters/public/41203-16PE-000/voind15_leesmeer/6j-11%20-%20Pestprotocol%20Connect%20College.pdf

Schoondorp, M. (2010). *Social media en de kansen voor het onderwijs*. SURFnet/Kennisnet Innovatieprogramma.

Spee, I., & Reitsma, M. (2010). *Puberaal, lastig of radicaliserend? Grensoverschrijdend gedrag van jongeren in het onderwijs*.

Stichting Menswel (2017). *Visie jongerenwerk Menswel*. Geraadpleegd op 26 juli 2018 via http://www.menswel.nl/media/documents/Visiedocument_Jongerenwerk_Menswel_2017.pdf.

Tankink, S. (2013). *Preventie- en interventie strategieën van leraren tegen cyberpesten: een onderzoek naar preventie- en interventie strategieën van leraren tegen cyberpesten op middelbare scholen in Nederland*. Bachelor's thesis, University of Twente.

Veenstra, S., Kerstens, J. & Stol, W. (2009). *Cyberpesten: wangedrag in cyberspace en gedragsverklarende theorie*. Panopticon, 30(4), 77.

Walrave, M. & Ouytsel, J., van (2014). *Mediawijs online: jongeren en sociale media*. Meulenhoff-Belgium: Lannoo.

Welie, A. E., van (2014). *De relatie tussen verbaal-relatieve-, fysiek-en cyberpesten en het zelfbeeld van jongens en meisjes tussen de 13 en 17 jaar* (Master's thesis).

Westendorp, D. (2008). *Schoolmaatschappelijk werk & cyberpesten: pesten doet pijn, ook online!* Hogeschool Windesheim.

Bijlage 1 Topiclijsten

Topiclist voor de jongeren als respondenten

I. <i>Welke factoren kennen schoolgaande jongeren en professionals die voor pestgedrag zorgen?</i>	II. <i>Hoe ziet de huidige vorm van begeleiding in de ogen van jongeren en professionals tegen cyberpesten eruit?</i>	III. <i>Hoe kan de vorm van begeleiding tegen cyberpesten volgens jongeren en professionals verbeterd worden?</i>
▪ Autonomie ▪ Ontwikkeling ▪ Opvoeding ▪ Groepsdruk ▪ Vriendengroepen ▪ Slachtofferschap/ Daderschap ▪ Zelfstandigheid ▪ Individualisering ▪ Relationele agressie (manipulatie, roddelen, uitsluiting)	▪ Methoden ▪ Interventies ▪ Trainingen ▪ Inzet buitenschoolse activiteiten ▪ Schoolbeleid ▪ Opvoeding ▪ Melding maken	▪ Methoden ▪ Interventies ▪ Trainingen

Topiclist voor de professionals als respondenten

I. <i>Welke factoren kennen schoolgaande jongeren en professionals die voor pestgedrag zorgen?</i>	II. <i>Hoe ziet de huidige vorm van begeleiding in de ogen van jongeren en professionals tegen cyberpesten eruit?</i>	III. <i>Hoe kan de vorm van begeleiding tegen cyberpesten volgens jongeren en professionals verbeterd worden?</i>
▪ Autonomie ▪ Ontwikkeling ▪ Opvoeding ▪ Groepsdruk ▪ Vriendengroepen ▪ Individualisering ▪ Relationale agressie (manipulatie, roddelen, uitsluiting)	▪ Methoden ▪ Interventies ▪ Trainingen ▪ Inzet sociaal agogen ▪ Inzet buitenschoolse activiteiten ▪ Schoolbeleid ▪ Instellingbeleid ▪ Protocollen ▪ Opvoeding ▪ Melding maken	▪ Methoden ▪ Interventies ▪ Trainingen ▪ Strafbaarheid



Toestemmingsformulier

Titel onderzoek: de aanpak van grensoverschrijdend pestgedrag op social media

Verantwoordelijke onderzoeker: V. Ketelaars, student Fontys Hogescholen Sociale Studies

In te vullen door de deelnemer van het onderzoek

Hierbij verleen ik toestemming aan de voor het onderzoek verantwoordelijke onderzoeker van Fontys Hogescholen te Eindhoven om mij te interviewen voor onderzoek naar cyberpesten.

Het onderzoek zal door middel van een dictafoon worden opgenomen voor betere resultaatverwerking. Na de resultaatverwerking zullen de opnames onmiddellijk vernietigd worden. De verkregen gegevens zullen worden gebruikt voor doeleinden van het onderzoek. De respondent blijft anoniem: er zullen geen persoonsgegevens weergegeven worden, behalve het geslacht en de leeftijd van de respondent.

Ik verklaar hierbij ingelicht te zijn over het onderzoek en het onderzoek mag plaatsvinden onder begeleiding van de onderzoeker.

Plaats:

Datum:

Handtekening deelnemer:

Handtekening onderzoeker:

‘Welke potentiële factoren zorgen voor cyberpesten onder jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar en hoe kan de sociaal agoog binnen instelling X en schoolinstelling Y begeleiding bieden om het pestgedrag te verminderen?’

Deelvraag I

‘Welke factoren kennen schoolgaande jongeren en professionals die voor pestgedrag zorgen?’

Kernthema

‘Potentiële factoren’

Digitale systeem

- Online 24/7
- Social media
- Telefoon
- Anonimiteit
- WhatsApp
- Eenvoudigheid

Ontwikkeling/Levensfase

- Pubergedrag
- Leeftijdsadequaat
- Voorgeschiedenis
- Eigen problematieken
- Intelligentie
- Grensoverschrijdend gedrag
- Sociale vaardigheden
- Machogedrag
- Coping-gedrag
- Negatieve feedback

Peer-pressures

- Maatschappelijke ontwikkeling
- Vriendengroepen
- Opvoeding
- Kwetsbare doelgroep
- Risicjongeren
- Differentiatie-verschil
- Positie creëren in de groep
- Stiekem
- Kleineren
- Roddelen
- Discrimineren

Deelvraag II

‘Hoe ziet de huidige vorm van begeleiding in de ogen van jongeren en professionals tegen cyberpesten eruit?’

Kernthema

‘Huidige werkwijze’

Huidige begeleiding

- Contactlegging jeugd
- Vertrouwensrelatie
- Gespreksvoering
- Vaardigheden inzetten
- Bespreekbaar maken
- Regelgeving en richtlijnen
- Voorlichtingen
- Samenwerking met partners
- Signaleren van gevolgen
- Passend onderwijs
- Dader-hulp
- Preventieve aanpak
- Korte termijn hulpverlening

Knelpunten

- Onvoldoende informatiebeschikking
- Geen protocollen
- Vroegtijdige signalering
- Weinig nieuwe ontwikkelingen
- Weinig controle
- Schorsing
- Ouders informeren
- Melding maken
- Slachtoffer sterker maken
- Bewustwording probleem

Deelvraag III

‘Hoe kan de vorm van begeleiding tegen cyberpesten volgens jongeren en professionals verbeterd worden?’

Kernthema

‘Verbeterde werkwijze’

Behoeften

- Protocollen
- Voorlichtingen
- Workshops
- Kennis actualiseren
- Casus serieus nemen
- Telefoonverbod
- Methodiek cyberpesten

Betrokkenheid actoren

- Ouderbetrokkenheid
- Ouderverantwoordelijkheid
- Controleren van het kind

Preventie

- Samenwerking partners
- Informatie uitwisselen
- Informatie delen
- Grenzen opstellen
- Actief op social media

Dader-/Slachtofferhulp

- Weerbaarheidstraining slachtoffer
- Contactlegging jeugd
- Regelgeving aanscherpen
- (interne) Schorsing
- Veiligheid jeugd waarborgen

‘Welke potentiële factoren zorgen voor cyberpesten onder jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar en hoe kan de sociaal agoog binnen instelling X en schoolinstelling Y begeleiding bieden om het pestgedrag te verminderen?’

Deelvraag I

‘Welke factoren kennen schoolgaande jongeren en professionals die voor pestgedrag zorgen?’

Kernthema

‘Potentiële factoren’

Sociale web

- Social media
- Internet
- WhatsApp
- Groepsapp
- Telefoon
- Foto's van vroeger
- Screenshots

Ontwikkeling/Levensfase

- Voorgeschiedenis
- Eigen problematieken
- Ontwikkeling
- Leeftijd
- Grenzen
- Persoonlijkheid
- Uiterlijk
- Onzekerheid
- Angst
- Weerbaarheid

Pedagogisch klimaat

- Opvoeding
- Thuissituatie
- Ouder-kindrelatie
- Eerlijkheid (6)

Peer-pressures

- Positie in de groep
- Vrienden
- Vriendengroepen
- Ruzie
- Roddelen
- Buitensluiting
- Relatie
- Populariteit

Deelvraag II

‘Hoe ziet de huidige vorm van begeleiding in de ogen van jongeren en professionals tegen cyberpesten eruit?’

Kernthema

‘Huidige werkwijze’

Huidige begeleiding

- Gespreksvoering
- Aanspreken op gedrag
- Weerbaarheidstraining
- Negeren van het gedrag
- Jongerenwerk
- Mentorschap
- Voorlichting
- Film
- Workshop
- Inzet gastdocent
- Presentatie

Knelpunten

- Geen actie ondernomen
- Geen duidelijke aanpak
- Onvoldoende steun

Deelvraag III

‘Hoe kan de vorm van begeleiding tegen cyberpesten volgens jongeren en professionals verbeterd worden?’

Kernthema

‘Verbeterde werkwijze’

Behoeften

- Gespreksvoering
- Voorlichting
- Bewustwording
- Vroegtijdige aanpak
- Harde aanpak
- Schorsing
- Thuisopdrachten
- Halfjaarlijkse/Jaarlijkse informatieavonden
- Assertiviteitstraining
- Trainingen

Betrokkenheid actoren

- Thuissituatie
- Ouderbetrokkenheid
- Ouderverantwoordelijkheid
- Schoolbetrokkenheid
- Mentorbetrokkenheid

Preventie

- Opvoeding
- Samenwerking partners
- Inzet politie
- Inzet jongerenwerk
- Invloed vrienden

Dader-/Slachtofferhulp

- Aandacht slachtoffer
- Zelfmoordbestrijding